

KESKKONNAAMET

Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2014-2023

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
1.1. Alade iseloomustus	5
1.1.1. Ihamaru-Tilleoru loodusala	5
1.1.2. Ahja jõe hoiuala	5
1.1.3. Hilba jõe hoiuala	7
1.2. Maakasutus	7
1.3. Huvigrupid	7
1.4. Kaitsekord	8
1.5. Uuritus	10
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	10
1.5.2. Riiklik seire	11
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus	11
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	13
2.1. Kooslused – elupaigatüüp jõed ja ojad (3260)	13
2.2. Elustik	18
2.2.1. Imetajad	18
2.2.1.1. Saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	18
2.2.1.2. Kobras (<i>Castor fiber</i>)	18
2.2.2. Kalad	19
2.2.2.1. Võldas (<i>Cottus gobio</i>)	19
2.2.2.2. Hink (<i>Cobitis taenia</i>)	20
2.2.2.3. Harjus (<i>Thymallus thymallus</i>)	20
2.2.2.4. Jõeforell (<i>Salmo trutta trutta morpha fario</i>)	21
2.2.3. Selgrootud	22
2.2.3.1. Paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>)	22
2.2.3.2. Jõevähk (<i>Astacus astacus</i>)	23
2.2.3.3. Rohe-vesihobu (<i>Ophiogomphus cecilia</i>)	23
3. HOIUALADE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	25
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	26
4.1. Inventuurid, seired, uuringud	26
4.1.1. Tulemusseire	26
4.1.3. Ahja jõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire	26
4.1.4. Võldase ja paksukojalise jõekarbi seisundi uuringud	26

4.2. Hooldus, taastamine ja ohjamine	27
4.2.1. Inimtekkeliste paisude likvideerimine, likvideeritud paisude alade kujundamine väärtuslikeks elupaikadeks	27
4.2.2. Kopro paisude likvideerimine, kopra arvukuse reguleerimine	27
4.2.3. Looduslike voolutakistuste likvideerimine	27
4.3. Taristu, tehnika, loomad	28
4.3.1. Tähiste paigaldamine	28
4.3.2. Infotahvlite paigaldamine	29
4.4. Kavad, eeskirjad	30
4.4.1. Kaitsekorralduskava uuendamine	30
4.4.2. Kaitse-eesmärkide muutmine	30
4.5. Kaitseala valitsemine ja järelvalve	30
4.6. Eelarve	30
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	33
KASUTATUD ALLIKAD	34
LISAD	36
LISA 1. Väljavõte looduskaitseseadusest	36
LISA 2. Kaitsekorralduskava koostamise käigus tehtud kaitsekorra muutmise ettepanek	41
LISA 3. Väärtuste koondtabel	41
LISA 4. Avalikustamise materjalid	42

1. SISSEJUHATUS

Vastavalt looduskaitseaduse § 25. on kaitsekorralduskava hoiualade ja kaitsealade alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*)- selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi huvigruppide kaasamiskoosolek ning avalikkusele suunatud kaasamiskoosolek, millele eelnes kava eelnõu avaldamine Keskkonnaameti veebilehel (lisa 4).

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Mirjam Loks (tel: 5301 0812, e-post: mirjam.loks@keskkonnaamet.ee). Kava koostas Margo Hurt (tel: 53736731, e-post: margo.hurt@emu.ee).

KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013“ JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE“ MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS“ PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

1.1. ALADE ISELOOMUSTUS

1.1.1. IHAMARU-TILLEORU LOODUSALA

Euroopa haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitseks on loodud üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik – Natura 2000. Euroopa komisjonile esitatud Natura 2000 võrgustiku nimekirja kuulub Ihamaru-Tilleoru loodusala, mis on kaetud looduskaitsealade alusel kaitstavate aladega: Tilleoru maastikukaitseala, Ihamaru looduskaitseala, Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiualaga. Hoiualad on moodustatud väljaspool kaitsealasid (rahvuspark, looduskaitseala, maastikukaitseala) paiknevate Natura 2000 võrgustiku alade kaitseks.

Ihamaru-Tilleoru loodusala paikneb Põlva maakonnas Kanepi, Kõlleste ja Põlva vallas. Ahja jõgi looduslal on suures osas vallapiiriks. Inimasustus looduslal ja selle vahetus läheduses on vähene.

Ihamaru-Tilleoru loodusala kaitseväärtusteks on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (loodusdirektiivi) I lisas nimetatud elupaigatüübid: jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), allikad ja allikasood (7160), liivakivipaljandid (8220), vanad loodusmetsad (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning II lisas nimetatud liigi hariliku võldase (*Cottus gobio*) elupaik.

1.1.2. AHJA JÕE HOIUALA

Emajõkke suubuva Ahja jõe lähteks on Erastvere järv. Jõe ülem- ja keskjooks paikneb Kagu-Eesti lavamaal ning alamjooks Peipsi nõos (Järvekül, 2001). Ahja jõgi kuulub Ida-Eesti vesikonda ja Peipsi alamvesikonda.

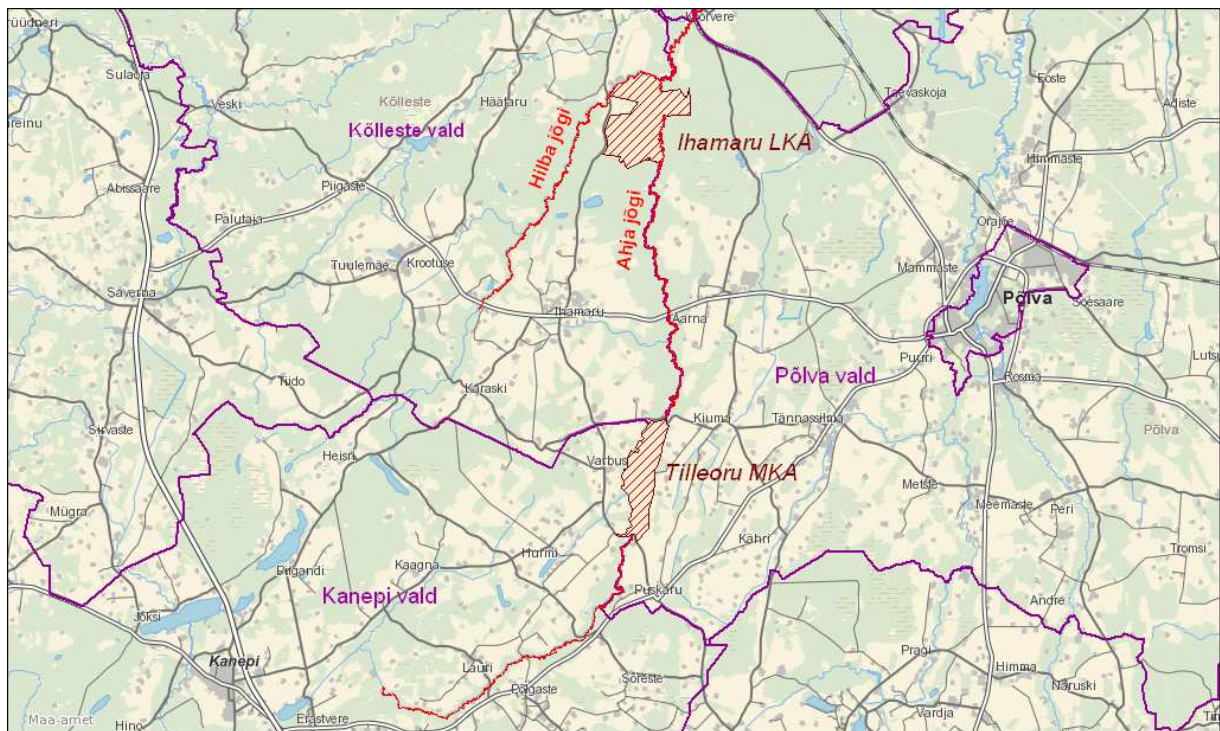
Ahja jõe hoiuala koosneb kolmest jõe ülemjooksu lõigust (joonis 1). Esimene algab punktist, mis jääb Valgupera oja suudmest 1 km allavoolu, ja lõpeb Postitee sillaga Tilleorus. Sealt edasi voolab Ahja jõgi Tilleoru maastikukaitselal. Hoiuala jätkub Tilleoru maastikukaitseala piirist (Mõksi veski paisust) kuni Ihamaru looduskaitseala piirini, mis lõikab Ahja jõge. Kolmas hoiuala lõik jääb Ihamaru looduskaitseala piirist, mis lõikab Ahja jõge põhja poolt, kuni Koorvere - Kiidjärve tee sillani ehk Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala piirini. Käeolev kaitsekorralduskava on koostatud Ahja jõe hoiuala osale, mis jääb Ihamaru-Tilleoru looduslale. Seetõttu ei ole käsitletud jõelõiku Hilba jõe suubumiskohast allavoolu kuni hoiuala lõpuni. Keskkonnaregistri andmetel on Ahja jõe hoiuala pindala 14 ha. Sellest Ihamaru-Tilleoru looduslale jääb 11 ha.

Hoiuala algusosas ehk Ahja jõe päris ülemjooksul on voolusängi laius 1-2 m ning madalveeseisul vooluhulk alla 10 l/s. Allavoolu liikudes jõgi kasvab ning Hilba jõe suudmealal ulatub laius kuni 10 m ja sügavus kohati üle 1 m. Suures osas on jõgi ääristatud puistutega, paiguti on kaldaalaks inimkasutusest välja jäetud niidud või luhad. Kaldareljeef on varieeruv – jõgi lookleb nii orgudes kui tasastel aladel. Kohati on kaldaääred soostunud, milles on oma osa

veskipaisudel. Ahja jõe hoiualal või hoiualaga piirnevalt paikneb 6 inimtekkelist paisu. Lisaks paisutavad jõge koprad. Valdavalt on jõgi liivase põhjaga, kiviseid-kruusaseid löike on vähe.

Ahja jõe hoiuala lõigus elavad veeselgrootutest kiililiste, ehmeistiivaliste, kevikuliste ja ühepäevikuliste vastsed, sh mitmed kõrge kvaliteediga vooluveekogule omased liigid. Paiguti leidub massiliselt jõe-kirpvähki. Kalaliikidest esinevad ahven, hõbekoger, jõforell, haug, harjus, lepamaim, luukarits, trulling, võldas ja sõõrsuudest ojasilm.

Ahja jõe hoiuala kaitse-eesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (loodusdirektiivi) I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) ning II lisas nimetatud liikide – hariliku hingu (*Cobitis taenia*), hariliku võldase (*Cottus gobio*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade kaitse.

Joonis 1. Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala paiknemine, hoiualade jõelõigud tähistatud punasega (aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2012).

Keskkonnaregistri andmetel on Ahja jõe hoiuala lõikude kallastel inventeeritud Natura elupaigatüübid soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ja lamminiidud (6450) ning III kaitsekategooria taimeliigi kahelehise käokeele (*Plantanthera bifolia*) kasvukohad.

1.1.3. HILBA JÕE HOIUALA

Kagu-Eesti lavamaal asuv Hilba jõgi saab alguse Otepää kõrgustikult Piigandi Kogrejärvest ja suubub Ahja jõkke 67,8 km kaugusel suudmest (Järvekülg, 2001). Hilba jõgi kuulub Ida-Eesti vesikonda ja Peipsi alamvesikonda. Hilba jõe hoiuala ulatub Hilba järve paisust kuni jõe suudmeni ja Keskkonnaregistri andmetel on selle pindala 4,6 ha.

Hoiuala algusosas on Hilba jõe laius 2-3 m. Enne suubumist on jõgi 3-5 m laiune ning sügavus madalveeseisu ajal 0,2-0,7 m. Hoiuala lõigus on lookleva Hilba jõe kaldad valdavalt metsased, vaid Postitee piirkonnas on lagedamad kaldad. Kallaste reljeef on varieeruv. Väärtuslikke kivisekruusase põhjaga ja kärestikulisi lõike leidub rohkesti. Veekogu kvaliteeti alandavad koprapaisud.

Veeselgrootutest leidub vooluvetele omaseid taksoneid (ühapäevikulised, ehmediivalised, kiililised, jõe-kirpvähk jt). Kaladest elavad Hilba jões ahven, jõforell, lepamaim, mudamaim, trulling ja võldas ning sõrsuudest ojasilm.

Hilba jõe hoiuala kaitse-eesmärk on elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse ning hariliku võldase (*Cottus gobio*) elupaiga kaitse.

Keskkonnaregistri andmetel on Hilba jõe hoiuala lõigu kallastel inventeeritud Natura elupaigatüübid siirde- ja õõtsiksood (7140), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ja lamminiidud (6450) ning III kaitsekategooria taimeliigi kahkjaspunase sõrmkäpa (*Dactylorhiza incarnata*) kasvukohad.

1.2. MAAKASUTUS

Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala hõlmavad vaid vastavaid jõelõike (mitte kaldaalasid), st kogu hoiualade pind on veetalune maa.

Enamasti jookseb kinnistu piir mööda jõe teljoont, st jõelõigud kuuluvad poolitatuna erinevate maaüksuste koosseisu. Valdavas osas jääb nii Ahja kui Hilba jõe hoiuala suurele arvule erakinnistutele. Vähemal määral on hoiualad ka riigimetsa maadel ja reformimata (jätkuvalt riigi omandis) maadel.

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada hoiualade kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **RMK** – ala külastuse korraldaja, külastusobjektide rajaja ja hooldaja, loodushoiutööde läbiviija riigi maadel, piiritähiste ja infotahvlite paigaldaja ja hooldaja.

- **Omavalitsused** – huvitatud veekogude heast seisundist ja loodusväärtuste säilimisest piirkonna hea elukeskkonnana säilimise huvides.
- **Kalastajad** – huvitatud harrastuslikust kalapüügist ja heast kalavaru seisundist. Hilba jõe ja Ihamaru-Tilleoru loodusala piires Ahja jõe kalanduslik tähtsus on siiski väike.
- **Jahimehed** – huvitatud (kahjuks vähesel määral) kopra küttimisest.
- **Loodushuvilised, matkajad** – huvitatud jõgedel ja nende kallastel liikumisest.
- **Maaomanikud** – osa veskikohtade omanikest on huvitatud paisude säilimisest, osad mitte; kaldaäärsete majapidamiste omanikud on huvitatud kaldaalade korrastamisest.

1.4. KAITSEKORD

Hoiuala kaitsekord tuleneb Eesti Vabariigis kehtivast seadusandlusest, eeskätt looduskaitseadusest. Erinevalt kaitsealadest ei ole hoiuala kaitsekord täpsustatud kaitseeeskirjaga. Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 14.07.2005 määrusega nr 183 “Hoiualade kaitse alla võtmine Põlva maakonnas”. Looduskaitseaduse § 4 lg 3 järgi on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Looduskaitseaduse § 14 lõike 1 järgi ei või hoiualal ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet;
- koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- anda projekteerimistingimusi;
- anda ehitusluba;
- rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks;
- jahiulukeid lisaöota.

Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või hoiuala teatise menetlemise korras vastavalt looduskaitseaduse §-le 33. Looduskaitseaduse § 33 lõike 1 järgi peab Ahja jõe ja Hilba jõe hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- tee rajamine;
- loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;
- loodusliku ja poolloodusliku rohumaa kultiveerimine ja väetamine;
- biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala territooriumiks on jõelõigud, mitte kaldad. Jõgedel kallastel kehtivad looduskaitseaduse 6. peatüki „Rand ja kallas“ (§ 34-42) piirangud. Ranna või kalda kaitse eesmärk on rannal või kaldal asuvate looduskoosluste säilitamine, inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine, ranna või kalda eripära arvestava asustuse suunamine ning seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine.

Ahja ja Hilba jõe kalda piiranguvööndi laius on 100 m. Ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine. Kalda piiranguvööndis ei tohi lageraielangi pindala olla suurem kui kaks hektarit, välja arvatud maaparandussüsteemi eesvoolu veekaitsevööndis maaparandushoiutööde tegemisel.

Kalda piiranguvööndis on looduskaitseaduse § 37 lõike 3 alusel keelatud järgmised tegevused:

- reoveesette laotamine;
- matmispaiga rajamine;
- jäätmete töötlemiseks või ladustamiseks määratud ehitise rajamine ja laiendamine, välja arvatud sadamas;
- maavara kaevandamine;
- mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud kutselise või harrastusliku kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ning maatulundusmaal metsamajandustöödeks ja põllumajandustöödeks.

Ahja ja Hilba jõe kalda ehituskeeluvööndi laius on 50 m, kuid metsamaal ulatub ehituskeeluvöönd kalda piiranguvööndi piirini (100 m). Ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud, välja arvatud looduskaitseaduse § 38 lõikes 4 toodud juhtudel.

Looduskaitseaduse § 51 lõike 2 alusel on keskkonnaministri poolt kinnitatud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu, milles loetletud veekogudel on keelatud uute paisude rajamine ja olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, ning veekogu loodusliku sängi ja hüdroloogilise režiimi muutmine. Need piirangud kehtivad ka Ahja ja Hilba jõe hoiuala piires olevate jõeosade kohta.

Veeseaduse § 29 alusel on Ahja ja Hilba jõe kaldaalal 10 m laiune veekaitsevöönd, kus on keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine ning geoloogilise uuringu teostamine; puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta; majandustegevus, välja arvatud veest väljauhutud taimestiku eemaldamine, heina niitmine ja roo lõikamine; väetise, keemilise taimekaitsevahendi ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine.

Veeseaduse § 10 lg 2 p 2 järgi on Ahja ja Hilba jõe kallasraja laius 4 m, mida mööda peab saama veekogu ääres vabalt ja takistamatult liikuda. Ahja ja Hilba jõgi kuuluvad avalikult kasutatavate veekogude nimekirja (veeseadus § 7).

Veeseaduse § 38 lg 7 alusel on keskkonnaminister kehtestanud lõheliste ja karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekirja ning nende veekogude vee kvaliteedi- ja seirenõuded. Lõheliste elupaikadena kaitstavate veekogude hulka on arvatud ka Ahja jõgi.

Veeseaduse § 8 on loetletud tegevused, milleks peab olema vee-erikasutusluba. Muuhulgas on vee-erikasutusluba nõutav, kui toimub veekogu paisutamine või hüdroenergia kasutamine. Vastavalt veeseaduse § 40¹ lg 12, olid lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul (looduskaitseadus § 51 lg 2) paikneva varasemalt rajatud paisu omanikud kohustatud vee-erikasutusloa omandama 2010. aasta 1. jaanuariks. Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule ehitatud paisul tuleb tagada kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu 2013. aasta 1. jaanuariks (veeseadus § 40¹ lg 12).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt on kohustuslik keskkonnamõju hindamine, kui: 1) taotletakse tegevusluba või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju; 2) kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoides teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. Seaduses on pööratud suurt tähelepanu just Natura 2000 võrgustiku ala eeldatavalt mõjutava tegevuse korral keskkonnamõju hindamise või keskkonnamõju strateegilise hindamise vajadusele.

Ahja jõe hoiuala lõikude ja Hilba jõe kohta kehtivad kalapüügil (sh vähipüügil) üldised kalapüügiseadusest ja kalapüügieeskirjast tulenevad nõuded (sh keeluajad kalaliigiti). Eraomandisse jäävatel jõelõikudel (enamuse hoiualade jõelõikudest) on kalapüügiseaduse § 10 lg 2 p 3 ja § 11 lg 2 p 2 järgi kalapüük päikeseloojangust päikesetõusuni (nn öisel ajal) lubatud vaid kinnisasja omaniku loal.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Ahja jõge ja Hilba jõge on kirjeldatud ning avaldatud uurimisandmed koguteoses „Eesti jõed“ (Järvekülg, 2001).

Eesti Loodushoiukeskuse poolt on teostatud uuring „Eesti harjuse-, lõhe ja forellijõgedede registri koostamine (Ahja jõestik)“, mis annab ülevaate Ahja jõestiku ülem- ja keskjooksu piirkonna vooluvete seisundist ja kalastikust (Järvekülg jt, 2004).

2010. a teostati Ahja jõe ja Hilba jõe (Ihamaru-Tilleoru loodusala ulatuses) vee-elustiku ekspertiis, mille ülesandeks oli vee elupaikade inventeerimine ning looduskaitsealiselt tähtsate liikide – paksukojalise jõekarbi, jõevähi, võldase, hingu, harjuse ja rohe-vesihobu – leviku ja populatsioonide seisundi määratlemine (Hurt, 2010).

Uuringute tulemuste põhjal on olemas info vee elupaikade kvaliteedist, seda mõjutavatest teguritest ning looduskaitsealiselt tähtsate liikide levikust ja populatsioonide seisundist.

Veekvaliteedi uuringuid on jõgedes teostatud veemajanduskavade koostamise raames. Ida-Eesti veemajanduskavas on märgitud Ahja jõe ülemjooksu (kuni Hilba jõeni) seisundklassi lõplikuks

määranguks 2009. a „hea“ ning Hilba jõe seisundklassiks „väga hea“. Seisundklassi eesmärk 2015. a on sama. Veemajanduskavas on ette nähtud Ahja jõe haju- ja punktkoormuse piiramine ning mõlemas jões veekogu tõkestamise, vooluhulga reguleerimise ja voolurežiimi muutmise piiramine.

Peipsi alamvesikonna veemajanduskavas on Ahja jõe ülem- ja keskjooksu osa keemiline seisund hinnatud heaks. Ökoloogiline seisund on ülemjooksul keskmine ja keskjooks määratletud tugevasti muudetud veekoguks – põhjuseks paisud.

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Viimased veekogude seire andmed pärinevad aastast 2004, veel on tehtud seiret 1994. ja 1999. a. 2004. a seireandmete (pH, lahustunud hapniku küllastustase, BHT₅, NH₄-N, üld-N ja üld-P) põhjal klassifitseeriti veekvaliteet Ahja jões Ropso (Lauriorg) ja Aarna uurimislõigus „heaks“ ning Hilba jões „väga heaks“. Ränivetikaindeksi väärtuste järgi said Ahja jõe hoiuala lõigud hinnanguks „väga hea“. Soontaimede liike registreeriti igas Ahja seirelõigus 6-7, võrreldes eelneva seirega, oli liikide arv kasvanud. Põhjaloostastiku taksonite arvu järgi oli Ahja jõgi Ropso ja Tille uurimislõigus liigivaene, Aarna lõigus keskmise liigirikkusega. ASPT indekseid põhjal oli jõe seisund Tille uurimislõigus „rahuldav“ ning Ropso ja Aarna lõigus „hea“. Kalastiku osas oli Ahja jõe ülemjooks liigivaene – Ropso lõigus fikseeriti 2 liigi (dominant ojasilm), Tille lõigus 4 ja Aarna lõigus 5 liigi (dominant mõlemas jõeforell) esinemine. Ropso lõigus tehtud katsepüügi järgi oli kalastiku seisund rahuldav – neljast tüübispetsiifilisest liigist oli olemas kaks, jõeforelli asurkonnas puudus kahesuviste aastakäik. Tille ja Aarna lõigus tehtud katsepüügid näitasid aga kalastiku väga head seisundit – olemas olid kõik tüübispetsiifilised liigid (Pall jt, 2005).

Saarma seirel 2009. a vaadeldi UTM ruutu, mille põhiveekogudeks olid Ahja jõgi, Leevi jõgi ja Piigaste oja. Antud ruudu veekogud on saarmale väga sobivad kuna on piisav toidubaas ja leidub palju kiirevoolulisi kohti, mis talvel ei jäätu ja sobivad loomadele talvisteks elupaikadeks. DNA analüüsi põhjal leiti 14-ne erineva isendi DNA. Erinevate välivaatluste käigus tuvastati ruudus olevatel veekogudel kaks saarma pesakonda, lisaks erivanuselisi loomi. Jäljeloenduse tulemused näitasid loomade arvaks ruudus 14-17 isendit (Meel, 2009).

Viimased saarma seire tulemused Eestis viitavad langusele saarma asustatuses viimase 5 aasta jooksul. 2012. aastaks on planeeritud kõigi seireruutude korraline külastus, mida viivad läbi Keskkonnaameti looduskaitse bioloogid (Leivits, 2011).

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Vajalik on riikliku seire jätkumine vastavalt seireprogrammile. Hoiualad on uuritud kaitseväärtuseks olevate elupaikade ja väärtuslike liikide osas. Kordusuuringuid liikide seisundi ja võimalike muutuste hindamiseks on otstarbekas teostada ühel korral kaitsekorraldusperioodi jooksul. Info paksukojalise jõekarbi (2010. a uuringul jõekarpi ei leitud) võimaliku esinemise

kohta vajab operatiivset kontrollimist. Samuti tuleb toimida ka teiste varasemalt fikseerimata kaitsealuste liikidega. Vajalik on kaitsekorralduse tulemuslikkuse seire, mida teostatakse kaitseala valitsemise raames.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. KOOSLUSED – ELUPAIGATÜÜP JÕED JA OJAD (3260)

Elupaigatüüp hõlmab Eestis looduslikus või looduslähedases seisundis püsinud jõgede ja ojade lõike. Eelkõige väärivad tähelepanu kõrgustikelt algavad jugade ja kivise-kruusase põhjaga kärestikega vooluveed. Väärtuslikud on ka allikatest algavad külmaveelised jõed ning loodusliku sängiga looklevad tasandikujõed, mis moodustavad vanajõgesid ning kus leidub ka kärestikke või kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga lõike. Selliste jõgede elupaiku asustab tavaliselt liigirikas ja väärtuslik jõe-elustik. Elupaigatüüpi arvatud jõgede ja ojade veekvaliteet peab olema piisavalt hea, et seal saaksid elada reostuse suhtes tundlikud liigid. Erilist kaitset väärivad Põhja-Eestis pankrannikut läbivad ning Lõuna-Eestis liivakivi paljanditega maalilisi ürgorge moodustavad jõed (Paal, 2004).

Nii Ahja kui Hilba jõe hoiuala elupaikade väärtus põhineb inimese ja kopra poolt mõjutamata jõelõikudel.

Ahja jõe hoiuala looduslikus seisundis (sh koprapaisutuse mõjuta) jõelõigud on valdavalt liivase põhjaga, seal on veevool mõõdukas kuni kiire. Kivise-kruusase põhjaga alasid leidub kõige rohkem ülemjooksul, kus aga jõgi on veel väga veevaene. Sealset väärtuslikku jõeala on aga oluliselt kahandanud koprapaisutused. Kõige ülemisest veskipaisust (Vedelä) kuni hoiuala lõpuni esineb kivise-kruusase põhjaga jõelõike napilt, peamiselt vaid lühikeses ulatuses paisude all või sildade juures.

Elupaigatüübi tunnusliikidest (Paal, 2004) esinevad Ahja jõe hoiuala lõikudes rohe-vesihobu, kevikulised, ühepäevikulised, ehlestiivalised, jõe-kirpvähk, jõeforell, harjus, võldas, ojasilm ja saarmas.

Hilba jõe hoiualal esineb väärtuslikke kivise-kruusase põhjaga jõelõike rohkem ning need vahelduvad liivase põhjaga jõelõikudega. Väärtuslike elupaikade ulatust ja kvaliteeti kahandavad arvukad koprapaisutused.

Elupaigatüübi tunnusliikidest (Paal, 2004) esinevad Hilba jõe hoiuala lõikudes rohe-vesihobu, ühepäevikulised, ehlestiivalised, jõe-kirpvähk, jõevähk, jõeforell, võldas, ojasilm ja saarmas.

Natura 2000 standardandmebaasi järgi on Ihamaru-Tilleoru looduslal elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) esinduslik (B) ja üldine looduskaitsealine väärtus kõrge (B). Samas on märgitud, et elupaigatüüp jõed ja ojad katab 33% loodusalast, mis ei saa olla tõene (pigem on 3,3%).

Lähtudes 2010. a vee-elustiku ekspertiisist (Hurt, 2010) ja varasematest uurimisandmetest (Järvekülg jt, 2004), on Ahja jõe ja Hilba jõe hoiualade elupaigad inimtekkelistest paisudest ja koprapaisudest niivõrd mõjutatud, et elupaigatüübi esinduslikkus on pigem keskmine ehk „C“. Ahja jõe esinduslikkuse taseme „B“ miinimumeelduseks inimtekkeliste paisude osas seadusandlusest tulenevate nõuete täitmine (kalade läbipääsu tagamine), soovitatavalt veeerikasutusloata paisude likvideerimine (vt allpool). Hilba jõe esinduslikkuse taseme „B“

miinimumeelduseks alamjooksu (suudmest ülesvoolu kuni Palojärvest läänes paikneva metsatee sillani) koprapaisutustest vaba hoidmine. Lisaks on mõlema hoiuala esinduslikkuse „B“ eelduseks varasemalt fikseeritud elupaiga tunnusliikide esinemine ning potentsiaalsete ohutegurite mõju puudumine.

Elupaigatüübi esinduslikkus „A“ eeldaks olukorda, kus voolutakistuste mõju puudub või on väheoluline.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Elupaigatüübi esinduslikkuse säilimine vähemalt „B“ tasemel Ahja jõe hoiualal Ihamaru-Tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatuses.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Elupaigatüübi esinduslikkuse paranemine „B“ tasemele Ahja jõe hoiualal Ihamaru-Tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

- Inimtekkelised paisud

Ahja jõe hoiualal või hoiualaga piirnevalt paikneb kuus inimese poolt rajatud paisu (joonis 2). Paisude mõjud elupaikadele on järgmised:

- 1) elupaikade füüsilise kvaliteedi halvenemine – paisust ülesvoolu jäävate kivise-kruusase põhjaga kiirevooluliste lõikude asendumine aeglase vooluga seteterohkete aladega (kuna paisud rajatakse tavaliselt kärestike lõpuossa, et kasutada suuremat langust, on jõe parimad elualad reeglina jäänud paisjärvede alla);
- 2) hüdroloogilise režiimi halvenemine – vee kogumisel (paisutamisel) jääb allavoolu jõgi ajutiselt veevaeseks; väikse vooluhulga korral võimendab veevaesust paisjärve suuremast veepeegli pinnast tingitud aurumiskadu;
- 3) veekvaliteedi halvenemine – paisjärvedes toimub suvel veetemperatuuri tõus ja gaasirežiimi halvenemine; paisjärvedes tekivad vetikate vohamised toovad kaasa jõe reostamise orgaaniliste ainetega; paisjärvedes võimenduvad eutrofeerumisprotsessid jm;
- 4) veekogu tõkestamine – muudab jõelõigud (elupaigad) isoleerituks, mis toob kaasa elupaigatüübile iseloomulike kalaliikide seisundi halvenemise.

Kaska, Tille ja Möksi veskikohtades ei ole veekogu paisutamine kaitsekorralduskava valmimise hetkeks seadustatud, kuigi vee-erikasutusloa omandamise tähtaeg oli juba 01.01.2010 (Veeseadus § 40¹ lg 11). Paisutatud alad (paisjärved) on taimestikku täis kasvanud, taimestikuta veepeegel on säilinud vaid jõesängi osas.

Joonis 2. Vesikohad Ahja jõe hoiualal, kus säilinud paisutus (aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2012).

Kaskal on paisutus kaheosaline. Esimeseks osaks on nõukogude ajal paigaldatud teetruup (paisutuskõrgus 1 m) ning teiseks osaks teest 30 m allavoolu veskipaisu jäänuk (h - 1 m). Teerup paikneb Kanepi valla teel. Vallavalitsus on huvitatud paisutuse likvideerimisest ning korraliku silla (truubi) rajamisest teele.

Tille vesiveski paisutuskõrgus on vaid 1 m, mis ei võimalda korraliku paisjärve säilitamist ka juhul, kui see saneerida. Paisu kõrguse suurendamist aga seadusandlus ei võimalda.

Möksi pais (h - 2,5 m) on ühtlasi ka riigimaantee Kiuma - Peraküla tee sillaks ehk pais kui rajatis paikneb Maanteeameti valduses oleval maal. Maanteeamet ei ole huvitatud paisutuse säilimisest, vaid tee (silla) heast seisukorrast.

Kolme paisu (Vedelä, Roti ja Aarna) kohta oli kaitsekorralduskava koostamise ajal olemas kehtiv vee-erikasutusluba. Kohustuseks on (ka teiste paisude osas hoolimata sellest, et vee-erikasutusluba ei ole) kaladele läbipääsu tagamine nii üles- kui ka allavoolu 2013. aasta 1. jaanuariks (Veeseadus § 40¹ lg 13). Paisuomanikud on kohustusest teadlikud.

Hilba jõe hoiuala lõigul inimtekkelised paisud puuduvad. Hoiuala algab aga Hilba veskipaisust allavoolu. Hilba veskipais on halvas seisukorras (lagunemisohus) ning paisjärv kinni kasvamas. Kaitsekorralduskava koostamise ajal puudus paisutuseks ka vee-erikasutusluba. Vajalik on paisu likvideerimine või paisu püsimise tagamine. Looduskaitsest seisukohast lähtuvalt on soovitatav paisu likvideerimine, mis looks kaladele rändevõimalused ning parema veekvaliteedi paisukohast allavoolu.

Paisu lagunemine (näiteks suurvee ajal) tooks kaasa korraga suure hulga setete allavoolu kandumise, mis kahjustaks oluliselt väärtuslikke elupaiku. Sama mõju tekib, kui pais hoolduse või rekonstrueerimise vms eesmärgil järsku alla lasta.

Kalade rändetõkkeks on ka Ahja jõel Liismiti - Hurmi tee kaksiktruup, mis on vaid suurema veega ületatav. Ületamatuks rändetõkkeks on Hilba jõel asuv Saverna - Ihamaru tee truup, kus truubi ees ka palk. Selle tõkke mõju hoiuala või terve Hilba jõe mõttes ei ole praegu siiski oluline, sest vahetult ülesvoolu paikneb Hilba veskipais.

Meetmed: seadusandluse täitmine (seadustamata paisude likvideerimine, kasutusse jäävatele paisudel kalade läbipääsu tagamine); paisude kasutamisel negatiivsete mõjude minimeerimine (sh setetega reostamise vältimine); likvideeritud paisude alade kujundamine väärtuslikeks elupaikadeks; teetruupide kui rändetakistuste mõju vähendamine.

- Koprapaisud

Koprapaisude (kasutatakse ka mõistet kopratammid) negatiivne mõju vooluvete elupaikadele on põhimõtteliselt sama nagu inimtekkelistel paisudel – kivise-kruusase põhjaga kiirevoolulised lõigud asenduvad aeglase vooluga seteterohkete aladega, halveneb veekvaliteet ning paisud on kaladele rändetakistusteks. Lisaks põhjustavad koprapaisud uute voolusängide teket, mis toob kaasa tohutu hulga setete kandumise allavoolu. Samuti vallandub suur hulk setteid kobraсте poolt kaldaurgude rajamisega. Siiski ei ole koprapaisud nii stabiilselt püsivad kui inimtekkelised paisud.

2010. aasta suvel oli Ahja jõe hoiuala lõigul 14 ja Hilba jõe hoiuala lõigul 18 koprapaisu. Olukord on aga ajas muutuv. Nii oli 2011. a sügiseks Hilba jõe alamjooksu suurim (kõrgus 0,7 m) koprapais lagunenu ning selle asemel tükk maad ülevalpool 1 m kõrgune koprapais (mida 2010. a suvel polnud). Samuti olid koprapaisude asukohad muutunud Ahja jõe ülemjooksul ülevalpool Vedelä veskipaisu.

Keskkonnaameti (kaitseala valitseja) eesmärk on tagada hoiualade kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund. Kuna jõgedel asuvad koprapaisud ohustavad otseselt kaitseala väärtusi on koprapaisude asukohtade olemasolu kontroll ning nende lammutamine keskkonnaameti korraldada. Koos tammide lammutamisega peaks koprad jõelõikudest välja küttima, et nad tammisid kohe tagasi ei ehitaks.

Meetmed: koprapaisude likvideerimine; voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine tulemusseire raames; kopra arvukuse reguleerimine.

- Looduslikud voolutõkked

Voolutõke võib kergesti tekkida puutüve veekogu sängi langemisel ning selle taha peenema risu ja setete kogunemisel. 2010. a elupaikade inventeerimise käigus ja 2011. a vaatlustel leiti üks selline voolutõke Hilba oja alamjooksult. Vettelangenud puid, millest voolutõket veel ei olnud tekkinud, leidis mõlemas jões. Tegemist on olulise potentsiaalse ohuteguriga, mille negatiivne toime elupaikadele on sama, mis koprapaisudel. Eelkõige on oht voolutõkete tekkimisel, kui

veepiiril kasvab rohkesti bioloogilise küpsuse saavutanud leppasid jt lühema elueaga lehtpuid, mis suure tõenäosusega lähiajal maha langevad. Teataval määral on vette langenud puutüved ka elupaika rikastavad (pakuvad väärtuslikele liikidele varjupaiku), mistõttu täiesti puhtaks ei ole jõge tarvis teha.

Meetmed: voolutõkete likvideerimine, voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine tulemusseire raames, bioloogilise küpsuse saavutanud üksikpuude raie ja mahalangenud puude koristamise soovitamise veekaitsevööndis.

- Reostus

Reostus mõjub negatiivselt eeskätt veekvaliteedile ning seeläbi ohustab liikide seisundit. Ahja ja Hilba jõe valgaladel on inimasustus väike ning tööstusettevõtteid vähe. Keskkonnaregistri andmetel on Ihamaru-Tilleoru loodusala piires Ahja ja Hilba jõe hoiualade jõelõikude valgaladel kuus heitvee väljalaset, mis Keskkonnaameti hinnangul on väikse koormusega ning mõjutavad jõgede veekvaliteeti minimaalselt. Lisaks satub biogeene valgalale ka kodumajapidamistest. Igapähe on võimalik oluliselt panustada veekogude seisundi heaks keskkonnasäästlike (fosfaadivabad, looduslikust toorainest jm) koduhooldusvahendite kasutamisega. Vajalik on riiklikul tasandil pöörata rohkemat tähelepanu keskkonnareostuse põhjustele, mitte tagajärgedele. Põllumajandusreostuse mõju on võrdlemisi vähene, kuna jõed on valdavalt ümbritsetud metsadega või muude põllumajanduslikust kasutusest väljas olevate aladega. Põllumajandusest tulevat reostuskoormust on võimalik oluliselt vähendada mahetootmisega ning loomapidamises keskkonnasõbralikke pesuvahendeid kasutades.

Potentsiaalseks ohuteguriks on prognoosimatu äkkreostus vm keskkonnaohtlike ainete veekogudesse või valgalale sattumine.

Elupaiku ja elustikku võib ohustada ka hõljuvaine ja setete jõkke kandumine maaparandussüsteemidest, eelkõige nende rajamisel, rekonstrueerimisel ja hooldamisel. Riigi poolt hooldatavate eesvoolude hulka kuuluvad Ahja jõkke ülemjooksul suubuv Valgupera oja ja Hilba jõkke suubuv Krootuse oja. Ida-Eesti vesikonna Peipsi alamvesikonna maaparandushoiukavaga on ette nähtud nende veekogude hoiutööd, sh sette eemaldamine. Maaparandushoiukava järgi on hajureostuse ja erosiooni ohjamiseks maaparandussüsteemi keskkonnarajatised, mille ehitamise võimalused nähakse ette konkreetsete uurimistööde käigus. Maaparandustöid tuleb teostada võimalikult loodusväärtusi säästes.

Meetmed: säästlik keskkonnakasutus, keskkonnakasutuse korraldamine, järelvalve.

- Õiguserikkumised

Lisaks reostusele võivad rohkem või vähem kahjustada jõgede elupaiku ja elustikku mitmed õiguserikkumised nagu ebaseaduslik kalapüük (elektriga püük), kallaste kahjustamine, veekogu ümberkujundamine jm. Tegemist on potentsiaalse ohuteguriga.

Meetmed: järelvalve.

2.2. ELUSTIK

Ahja ja Hilba jõgi on kasvukohaks ja elupaigaks paljudele taime- ja loomaliikidele, millest mitmed on elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) tunnusliigid (vt punkt 2.1). Käesolevas punktis on välja toodud hoiualadel teadaolevalt esinevad looduskaitsele väärtuslikud liigid. Tõenäoliselt kasutavad hoiuala veekogusid elupaigana kahepaiksed ja roomajad (kõik liigid Eestis kaitse all). Veekogud on oluliseks toitumisaladeks lindude jaoks. Liikide kaitse toimub läbi elupaiga kaitse.

Ahja jõe hoiualal on kaitse-eesmärkideks seatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisa nimetatud liikide **hingu**, **võldase** ja **paksukojalise jõekarbi** elupaikade kaitse ning Hilba jõe hoiualal **võldase** elupaiga kaitse. Nende ja ka teiste looduskaitsele väärtuslike vooluvete liikide elupaikade kaitse ühtib meetmetelt sisuliselt elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitsega.

2.2.1. IMETAJAD

2.2.1.1. SAARMAS (*Lutra lutra*)

Saarmas on Eestis III kaitsekategooria liik ning nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisa. Saarmas on Eesti veekogudel praegu suhteliselt arvukas ja tavaline liik. Väikestel vooluveekogudel, nagu Hilba jõgi ja Ahja jõgi hoiuala ulatuses, võib saarmas mõjutada toiduobjektideks olevate väärtuslike liikide (jõevähk, jõforell, harjus) arvukust. Samas sõltubki saarma arvukus oluliselt toidubaasist, millest suure osa moodustavad veelised liigid.

2009. aasta saarma seire Ahja jõestiku ruudus (kuhu jääb ka Ahja jõe hoiuala) hinnati elupaigad saarmale väga sobivaks. Seire käigus tuvastati ruudus olevatel veekogudel kaks saarma pesakonda, lisaks erivanuselisi loomi. DNA analüüsi põhjal leiti 14-ne erineva isendi DNA (Meel, 2009).

Otseselt ja kaudselt piiravad saarma arvukust kopra- ja kalapüük, ebaseaduslik küttimine, elupaikade halvenemine, toksiliste ühendite sattumine vette, isendite hukkumine järjest tihenevas liikluses jm (Laanetu, 2012).

2.2.1.2. KOBRAS (*Castor fiber*)

Kobras on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisa liik. V lissasse kuuluvad liigid, mille kasutamist tuleb vajadusel reguleerida kaitsekorraldusmeetmetega. Eestis kuulub kobras jahilukite nimekirja. Väiksematel vooluveekogudel, nagu Hilba jõgi ja Ahja jõe ülemjooks, ei saa kobras hakkama ilma paisude ehitamiseta. Seetõttu avaldab kopra elutegevus Hilba jõe ja Ahja jõe hoiuala väärtustele negatiivset mõju ning tegeleda tuleb liigi ohjamisega (vt punkt 2.1.).

2.2.2. KALAD

2.2.2.1. VÖLDAS (*Cottus gobio*)

Völdas on Eestis III kaitsekategooria liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse. Nii Ahja jõe kui Hilba jõe hoiualal on kaitse-eesmärgiks võldase elupaiga kaitse. Võldase elupaiga kaitse on ka Ihamaru-Tilleoru loodusala kaitse-eesmärgiks.

Völdas on väike (tavaliselt kuni 13 cm pikkune) tõlvja keha ja lameda peaga kala. Liik on põhjaeluviisiga ja asustab tavaliselt veekogude kivise põhjaga alasid. Teda leidub ka liivasel ja kruusasel põhjal, kus varjub tühjadesse karbikodadesse, taimestiku vahele või kaldauuretesse. Vee hapnikusisaldus peab võldase jaoks olema püsivalt kõrge. Eestis on võldas paljudes jõgedes tavaliseks liigiks, kuid mõnedes jõestikes (Väike Emajõgi, Õhne, Elva jt.) ta levikutõkete tõttu puudub. Jõgesid, kus võldas levinud lausaliselt, on Eestis vähe. Enamasti on asurkonnad laialipaisatult ja üksteisest isoleeritud. Võldas elab ka mõnes järves (Vilbaste, 2004; Tambets jt, 2001).

Völdase leviku ülempiiriks Ahja jões on tõenäoliselt Vedelä veskikoht, kuid sealt kuni Tilleoruni on liigi arvukus (väga) madal ning asurkonna seisund ebastabiilne. 2010. a uuringute käigus ei kohatud võldast Laurioru, Kaska ja Roti lõikudes, kus varasematel aastatel (mitte igal aastal) on üksikuid isendeid leitud. Võldase esinemine registreeriti Tilleorus, Möksi paisu all, Põlva-Ihamaru mnt silla juures, Ihamaru looduskaitsealal ja Koorveres, kuid arvukus hinnati madalaks. 2010. a uuringute põhjal hinnati võldase seisund Ahja jõe hoiuala ülemises osas väga halvaks, Tilleoru kaitsealal halvaks, Ihamaru looduskaitsealal ja Ahja jõe hoiuala alumises osas rahuldavaks. Võldase madala arvukuse põhjused on ühelt poolt looduslikud – domineerivad lausliivase põhjaga jõelõigud, mida võldase elupaigana võib hinnata vähesobivateks. Võldasele soodne ala on kadunud paisutusest (nii kopra- kui inimtekkelised paisud) mõjutatud jõelõikudelt. Kuigi võldas ei võta ette kudemisirändeid, takistavad paisud liigi taaslevimist lõikudesse, kust ta mingil põhjusel kadunud.

Hilba jões esines 2010. a võldast Palojärvest lääne pool metsatee silla piirkonnas ja Postitee silla juures, kuid madalal arvukusel. Hoiuala alguses (Hilba paisjärvest allavoolu) liik puudus. Võldase seisund Hilba jões hinnati halvaks ning selle põhjuseks on jõel olevad arvukad koprapaisud.

Völdas ei kuulu püügikalade hulka, kuid ebaseaduslik kalapüük (suunatud forellile) elektriga, mürkkemikaalidega jms on kahtlemata kõikidele vee-elustiku liikidele kahjustava mõjuga.

Lähtudes 2010. a vee-elustiku ekspertiisist (Hurt, 2010), on Ahja jõe ja Hilba jõe hoiualadel võldase elupaiga kvaliteet „kesine“, mõjutatuna inimtekkelistest paisudest ja koprapaisudest. Ahja jões võldase elupaiga „hea“ kvaliteedi eelduseks on inimtekkeliste paisude kohta seadusandlusest tulenevate nõuete täitmine (kalade läbipääsu tagamine), soovitatavalt vee-erikasutusloata paisude likvideerimine. Hilba jões võldase elupaiga „hea“ kvaliteedi eelduseks on alamjooksu (suudmest ülesvoolu kuni Palojärvest läänes paikneva metsatee sillani) koprapaisutustest vaba hoidmine. Eelduseks on ka potentsiaalsete ohutegurite mõju puudumine.

Elupaiga „väga hea“ seisund eeldaks olukorda, kus voolutakistuste mõju puudub või on väheoluline.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigi elupaiga kvaliteedi hea seisund Ahja jõe hoiualal Ihamaru-Tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatuses.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Liigi elupaiga kvaliteedi paranemine Ahja jõe hoiualal Ihamaru-Tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatuses.

Ohutegurid ja meetmed vt punkt 2.1.

2.2.2.2. HINK (*Cobitis taenia*)

Hink on Eestis III kategooria kaitsealune liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse. Hink elab selgeveelistes veekogudes liivasel või savisel põhjal, järvedes peamiselt sisse- või väljavoolude piirkonnas. Tihti katab hingu elupaigas veekogu põhja taimestik või õhuke detriidikiht. Külmaveelistes ja väikestes jõgedes hink puudub (Mikkelsaar, 1984; Vilbaste, 2004).

Hingu elupaiga kaitse on Ahja jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks. 2010. a ja varasemate jõel tehtud uuringute ja katsepüükide tulemuste põhjal hingu Ahja jões hoiuala lõikudes ei esine ning need alad hingule elupaigaks ei sobi. Hingu elupaigad Ahja jões jäävad hoiuala lõikudest allavoolu. Keskkonnaregistri andmetel on hingu elupaigaks Ahja jõgi alates Leevi ojast (Leevi jõest) ehk alates hoiuala lõigu alumisest Ihamaru-Tilleoru loodusalast välja jäävast osast. Eelnevat arvestades teeb kava autor ettepaneku jätta välja hingu elupaiga kaitse Ahja jõe hoiuala kaitse-eesmärkidest. Hingu elupaikade kaitse ei ole kaitse-eesmärgiks Ihamaru-Tilleoru loodusalal ning seega alale võetud rahvusvaheliste kohustuste osas muudatusi teha ei tule.

2.2.2.3. HARJUS (*Thymallus thymallus*)

Harjus on Eestis III kaitsekategooria liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisasse. Harjus on lõheline, kelle elupaiku kaitstakse Ahja jões veeseaduse § 38 lg 7 ning nii Ahja kui Hilba jões looduskaitseaduse § 51 lõike 2 alusel.

Harjuse leviala on praeguseks Ahja jões oluliselt ahenenud ning tõenäoliselt on liigi leviku ülapiiriks Aarna pais. 2010. a uuringul saadi harjust ainult ühest jõelõigust – allpool Põlva-Ihamaru mnt silda (püügil registreeriti 2 samasuvist isendit). Varem on harjus regulaarselt esinenud Koorvere lõigus (Ihamaru-Tilleoru loodusalast allpool) ja registreeritud ühel korral ka ülalpool Hilba jõe suuet.

Hilba jõe alamjooks on oma looduslike eelduste poolest sobilik eelkõige harjuse sigimis- ja noorjärkude kasvualaks. Vähemal määral leidub sobivat ala ka 2-3 aastastele isenditele, enamik vanematest harjustest laskub aga regulaarselt Ahja jõkke. 2010. a. uuringute käigus Hilba jõest harjust ei leitud. Võrreldes varasemate andmetega on ajas jälgitav ka selge tendents harjuse

arvukuse vähenemisele Hilba jõe alamjooksul. Võimalik, et praegu harjus Hilba jões puudub või esineb ainult juhuslikult.

Liigi halva seisundi põhjuseks hoiualadel on Ahja jões arvukad paisud ja koprapaisud ning Hilba jões koprapaisud. Seetõttu on oluliselt vähenenud harjusele sobilike elu- ja sigimispaiade ulatus ning halvenenud liigi elutingimused. Jõe tõkestamise tõttu pole harjusel võimalik taastasustada jõelõike, kust liik kord hävinud on. Ühtlasi ei luba tõkestamine sooritada tavapäraseid rändeid sigimis- ja noorjarkude kasvualade ning vanematele isenditele sobilike alade vahel.

Nagu forell nii ka harjus on toiduobjektiks poolveeliste imetajatele saarmale ja mingile ning lindudest haigrule.

Harjuse elupaiga kaitse ei ole kaitsekorralduskava valmimise ajal Ahja jõe hoiuala ega Hilba jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks. Harjuse elupaik vajab aga mõlemal alal kaitset, et luua eeldused liigi säilimiseks ning seisundi paranemiseks. Harjuse elupaiga kaitse põhimõtted langevad kokku hoiualade kaitse-eesmärkideks olevate elupaikade kaitse põhimõtetega.

Lähtudes 2010. a vee-elustiku ekspertiisist (Hurt, 2010), on Ahja jõe ja Hilba jõe hoiualadel harjuse elupaiga kvaliteet „kesine“, mõjutatuna inimtekkelistest paisudest ja koprapaisudest. Ahja jões on harjuse elupaiga „hea“ kvaliteedi eelduseks inimtekkeliste paisude kohta seadusandlusest tulenevate nõuete täitmine (kalade läbipääsu tagamine), soovitatavalt veerikasutusloata paisude likvideerimine. Hilba jões on harjuse elupaiga „hea“ kvaliteedi eelduseks alamjooksu (suudmest ülesvoolu kuni Palojärvest läänes paikneva metsatee sillani) koprapaisutustest vaba hoidmine. Eelduseks on ka potentsiaalsete ohutegurite mõju puudumine. Elupaiga „väga hea“ seisund eeldaks olukorda, kus voolutakistuste mõju puudub või on väheoluline.

2.2.2.4. JÕeforell (*Salmo trutta trutta morpha fario*)

Jõeforell on elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) tunnusliigiks. Liik ei ole Eestis kaitse all ning ei kuulu ka EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ lisadesse. Samas on jõeforell lõheline, kelle elupaiku Ahja jões veeseaduse § 38 lg 7 ning nii Ahja kui Hilba jões looduskaitseaduse § 51 lõike 2 alusel kaitstakse.

Jõeforelli populatsiooni seisundit Ahja ja Hilba jões mõjutab oluliselt veekogude tõkestamine nii inimtekkeliste paisude kui koprapaisude poolt. Ahja jõe ülemjooksu forelliasurkond on veskipaisude tõttu jagatud seitsmeks eraldi mikroasurkonnaks, mis kõik vähearvukad, piiratud elualaga ja kergesti ohustatavad (Järvekülj jt, 2004). Jõeforelli asurkonnale mõjub negatiivselt kaladest toituvate poolveeliste imetajate saarma ja mingi ning linnuliigi haigrude kõrge arvukus.

Jõeforell on Ahja ja Hilba jõe hoiualade lõikudes tähtsaimaks liigiks harrastuskalastajatele, kuid püügivaru praegu kesine. Elupaiga kvaliteedi parandamine, eeskätt rändetakistuste kõrvaldamine, suurendaks oluliselt püügivõimalusi. Jõeforelli asustamine on pigem kalapüügivõimaluste suurendamist kui kaitse-eesmärki toetav, kuid siiski soovitatav tegevus. Geneetilise mitmekesisuse säilitamiseks tuleb asustusmaterjali tootmisel kasutada Ahja jõestikust

pärinevaid sugukalu. Arvestada tuleb ka jõeforelli ja harjuse vahel eksisteeriva konkurentsiga – jõeforelli kõrge arvukus võib mõjuda negatiivselt harjuseasurkonnale.

2.2.3. SELGROOTUD

2.2.3.1. PAKSUKOJALINE JÕEKARP (*Unio crassus*)

Paksukojaline jõekarp on Eestis II kaitsekategooria liik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisas. Paksukojalise jõekarbi elupaiga kaitse on Ahja jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks. Ihamaru-Tilleoru loodusala kaitseväärtuste seas paksukojalist jõekarpi nimetatud ei ole.

Paksukojalise jõekarbi elupaikadeks on keskmise või kiire vooluga, jaheda ja puhta veega jõed. Sobivad on neutraalse ja kergelt aluselise veega veekogud. Asurkonna püsimiseks ja taastumiseks on vajalik rikkaliku kalastiku olemasolu, kuna jõekarbi vastsed parasiteerivad kalade nahal ja lõpustel. Eestis on liik ajalooliselt olnud võrdlemisi laia levikuga, kuid viimastel aastakümnetel on levila ja arvukus oluliselt kahanenud. Mitmetes paksukojalise jõekarbi asurkondades on täheldatud kõrget suremust, seda esmajoones põuastel aastatel. Suurimaks ohuks on maaparandus ja põllumajanduslik reostamine. Olulisteks ohuteguriteks on ka veetemperatuuri ülemäärane tõus, setete koormus ning veetaseme muutused (Vilbaste, 2004). Jõekarpide looduslikeks vaenlasteks on saarmas ja mink (Timm, 2007).

Ahja jões esineb paksukojalisele jõekarbile sobivaid lõike alates Roti paisust allavoolu. 2010. a uuringul ühtegi elusat isendit ei leitud. Paksukojalise jõekarbi kodasid (nii tükkideks lagunened kui terveid) esines Põlva – Tartu tee silla (Koorvere) piirkonnas, ülemistes uurimisalades (Ihamaru – Tilleoru loodusalal) aga mitte. Hilba jões fikseeriti samuti vaid paksukojalise jõekarbi kodade (valdavalt lagunened) olemasolu Palojärvest jõeni viiva metsatee silla ja Postitee silla lähistel. Siiski ei ole jõekarbi (madalal arvukusel) esinemine välistatud, mistõttu tuleb edaspidi teostada täiendavaid uuringuid. Liigi halva seisundi põhjuseks on tõenäoliselt paisudest tingitud elupaigakvaliteedi halvenemine. Teisalt on paisud kaladele, kes on paksukojalise jõekarbi vaheperemeesteks, rändetõkkeks, mistõttu on takistatud liigi levila taastumine.

Lähtudes 2010. a vee-elustiku ekspertiisist (Hurt, 2010), on Ahja jõe hoiualal paksukojalise jõekarbi elupaiga kvaliteet „kesine“, mõjutatuna inimtekkelistest paisudest ja koprapaisudest. Paksukojalise jõekarbi elupaiga „hea“ kvaliteedi eelduseks inimtekkeliste paisude kohta seadusandlike nõuete täitmine (kalade läbipääsu tagamine), soovitatavalt vee-erikasutusloata paisude likvideerimine. Eelduseks on ka potentsiaalsete ohutegurite mõju puudumine. Elupaiga „väga hea“ seisund eeldaks olukorda, kus voolutakistuste mõju puudub või on väheoluline.

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Liigi elupaiga kvaliteedi hea seisund Ahja jõe hoiualal Ihamaru-Tilleoru loodusala osas 11 ha ulatuses.

- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigi elupaiga kvaliteedi paranemine Ahja jõe hoiualal Ihamaru-Tilleoru loodusala osas 11 ha ulatuses.

Ohutegurid ja meetmed vt punkt 2.1.

2.2.3.2. JÕEVÄHK (*Astacus astacus*)

Jõevähk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisa liik, Eestis kaitse all ei ole.

Ahja jõe hoiuala lõikudest 2010. a katsepüükidega vähki ei saadud. Madalal arvukusel esines jõevähki Hilba jões Palojärvest lääne pool metsatee silla piirkonnas, Postitee silla juures liik puudus.

Jõevähi seisundit mõjutavad negatiivselt mitmed tegurid: elupaikade rikkumine (sh ka koprapaisutused), mink ja saarmas, ebaseaduslik püük. Kõige rohkem on aga vähipopulatsioone hävitanud vähikat. Katku peamiseks levitajaks on inimene läbi mitmete tegevuste, millega kaasneb nakatunud vähkide või katkutekitaja poolt saastatud vee ümberpaigutamine ühest veekogust teise (sh kalade asustamine).

Liigilise mitmekesisuse säilitamise huvides on soovitatav jõevähi populatsiooni (taas)loomine Ahja jõe ülemjooksule. Jõevähi asustamine ei ole 100% tulemuslik tegevus. Alustada võiks Laurioru lõigust asustades sinna 2-3 järjestikuse aasta jooksul vähemalt 1000 kahesuvist või vanemat jõevähki. Asustamise esialgse õnnestumise (vähid järgneval aastal katsepüügis) korral asustada ka teistesse lõikudesse.

Hilba ojas on vajalik täpsustada jõevähi levikuala teadaolevast leiukohast üles- ja allavoolu. Kui arvukus ikka väga madal või mujal vähke ei esine, tuleb vähivaru rikastamiseks ka siia asustada. Jõevähi asustamine (täpne tegevusplaan ja eelarve) ning uuringud kavandatakse jõevähi tegevuskavade täitmise (Laanetu, Hurt, 2007; Hurt, 2008) raames.

2.2.3.3. ROHE-VESIHOBU (*Ophiogomphus cecilia*)

Kiilide hulka kuuluv rohe-vesihobu on Eestis III kaitsekategooria liik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisas.

Rohe-vesihobu valmikud elavad vooluvete lähedal, kiire vooluga puhtaveeliste ja hapnikurikaste jõgede kallastel. Sama veekogu põhjasubstraat on aga vastsetele elupaigaks. Eestis on liik levinud paiguti ning enamasti vähearvukas. Peamised leiukohad on teada Kagu-Eestis ja Lahemaal. Ohuks on veekogude kuivamine. Vastsed on tundlikud vee hapnikusisalduse kõikumisele (Vilbaste, 2004).

2010. a uurimisandmete (Hurt, 2010) põhjal leidub rohe-vesihobu Ahja jões Tilleorust alates, tõenäoline on liigi olemasolu ka Roti veski piirkonnas. Arvukus on madal kuni keskmine. Hilba jões elab rohe-vesihobu Palojärvest jõeni viiva metsatee silla piirkonnas (seal arvukus kõrge)

ning kindlasti allavoolu ja ülesvoolu jäävates avatumates kohtades. Hoiualade ülemistes jõelõikudes (Ahja jõgi Laurioru piirkonnas ja sealt ülesvoolu, Hilba jõgi Hilba paisjärvest allavoolu) liigile elutingimused puuduvad, kuna veekogud on liiga kitsad ja päikesest varjatud – ei teki vajalikku päiksepaistega kaetud lennukoridori.

Rohe-vesihobu elupaigaks ei sobi paisutusest mõjutatud alad, kus puudub vastsetele sobiv põhjasubstraat. Veskipaisjärved on aga valmikute jaoks liiga avatud.

Kiilidest fikseeriti 2010. a rohe-vesihobu valmikute vaatlustel veel Ahja jõe ääres vesineitsiku (*Calopteryx virgo*) ning Hilba jõe ääres vöötkiili (*Cordulegaster boltoni*) esinemine.

3. HOIUALADE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Ainult veekogusid hõlmavate hoiualade külastamise all saab käsitleda peamiselt veekogude kallastel liikumist ja veekogul ujuvvahendiga liikumist. Ahja ja Hilba jõe kallastel hoiualade ulatuses külastust soodustavaid rajatise praktiliselt ei ole. Vaid Hilba jõe paremal kaldal puutub RMK Väike-Palojärve matkarada ka jõe äärde. Kalapüügi võimalused (püügivaru) on hoiualade jõelõikudes suhteliselt kesised ning kalastajate huvi seetõttu väike. Ujuvahendite (kanuud, paadid jm) kasutamine on põhimõtteliselt võimalik Ahja jõe hoiuala alumises osas, kuid kanuu- ja paadimatkajad eelistavad siiski Ahja jõe ürgoru maastikukaitsealal paiknevat jõeosa.

Ahja jõgi on populaarne veeõidukitega matkajate hulgas, kuid peamiselt kasutatakse selleks jõelõiku Koorverest allavoolu. SA Põlvamaa Arenduskeskuse info põhjal on matkakorraldajatel tekkinud huvi võtta kasutusele ka Tilleorust allavoolu jäävad jõeosad ehk Ahja jõe hoiualast lõigud Möksi paisust allavoolu. Kanuude ja paatidega liikumiseks on vajalik takistavate puutüvede ja risu eemaldamine mahus, mis ei sea ohtu hoiuala väärtusi. Tõid tuleb teostada kaldaid ja jõepõhja kahjustamata (rasketehnikat kasutamata).

Üldiselt on hoiualade külastuskoormus madal, mille tingib vähene atraktiivsus. Oluliselt rohkem külastatakse loodusturismi mõttes väärtuslikumaid Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala ja Tilleoru maastikukaitseala. Hoiualadel külastuse suurendamine ei ole eesmärgiks ning seetõttu ei kavandata ka vastava taristu arendamist.

Hoiuala väärtuste tutvustamise eelduseks on ala looduses paiknemise teadvustamine. Kaitsekorralduskava koostamise ajal paiknesid Ahja jõe hoiuala tähised kahes kohas. Laurioru silla (truubi) juures oli kaks tähist, neist üks viltu vajunud pinnase ärauhumise tagajärjel. Üks tähis oli Tilleorus Postitee silla juures (jõest 80 m ja teest 50 m kaugusel puude vahel). Hilba jõe hoiuala ainuke tähis paiknes Postitee silla juures. Praeguses olukorras ei täida hoiuala tähised looduskaitseaduse § 23 lg 1 seatud nõuet – kaitstava loodusobjekti asukohast looduses peab olema võimalik mõistlikul viisil aru saada. Pigem võib tähiste põhjal arvata, et hoiuala laiub jõgede kallastel.

Hoiuala paiknemise teadvustamiseks ja keskkonnateadlikkuse tõstmiseks on vajalik infotahvlite lisamine hoiuala tähistele juurde. Kava koostamise ajal kaardistatud tähised olid kinnitatud puidust postidele, mis lähiajal vajavad asendamist (maa sees paiknev puitosa peagi kõdunenud).

Visioon ja eesmärk

Visioon: hoiualad on külastajatele avatud, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi. Külastajad on teadlikud hoiuala paiknemisest, olemusest ja piirangutest.

Eesmärk: hoiualad on külastajatele avatud, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi. Külastajad on teadlikud hoiuala paiknemisest, olemusest ja piirangutest.

Meetmed: tähiste ja infotahvlite paigaldamine

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD

4.1.1. TULEMUSSEIRE

Väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks on vajalik kaitsereežiimi toimimise kontroll, sealhulgas inimõjust tingitud häiringute registreerimine. Lisaks ametkondadelt (Keskonnainspeksioon jt) ja kodanikelt laekuva info registreerimisele analüüsitakse tulemuslikkuse seirel kõrgresolutsiooniga aerofotosid, otsides võimalikke mõjusid kaitseväärtustele nagu veekogu kaldajoone muutmine, uued rajatised (sh inimtekkelised paisud), koprapaisutused, raied veekaitsevööndis jm. Vajadusel teostatakse häiringuobjektide ülevaatus looduses. Tulemuslikkuse seiret teostatakse Keskkonnaameti tööülesannete täitmise raames, milleks eraldi finantseerimist ette ei nähta. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi. Tulemuslikkuse seire tuleks läbi viia kaks korda kaitsekorraldusperioodi jooksul (2018 ja 2023 aastal).

4.1.3. AHJA JÕE HÜDROBIOLOOGILINE JA HÜDROKEEMILINE SEIRE

Keskkonnaministeeriumilt saadud info põhjal kuulub Ahja jõgi pinnaveekogude ülevaateseire alla, mida tehakse kuue aasta tagant. Viimane seire Ahja jões toimus 2012. a, sh Roti (SJA-koodi pole), Aarna (SJA7692000) seirejaamades ning järgmine seire toimub 2018. a. Ülevaateseirega saadakse nii hüdrobioloogilised kui hüdrokeemilised näitajad (hüdrokeemia 4 korda aastas). Hilba jões pinnaveekogude seiret kavas ei ole. Järgmine seirekava tehakse aastateks 2016-2021.

Tegevus kuulub esimesse prioriteetsusklassi ja seda finantseeritakse seireprogrammi eelarvest.

4.1.4. VÕLDASE JA PAKSUKOJALISE JÕEKARBI SEISUNDI UURINGUD

Võldase ja paksukojalise jõekarbi seisundi võrdlevad uuringud on vajalikud kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks. Uuringud tuleb teostada samades katselõikudes ja sama metoodika alusel, mis 2010. a (Hurt, 2010). Soovitav on juurde valida täiendavaid uurimisalasid paksukojalise jõekarbi võimaliku esinemise selgitamiseks. Tegevus kuulub teise prioriteetsusklassi.

Jõeforelli, jõevähi, harjuse, rohe-vesihobu jt liikide uuringute andmed ei ole kaitse-eesmärki arvestades otseselt nõutavad, kuid täiendava infona siiski vajalikud. Uuringute teostamiseks kaitsekorralduskavas finantseerimist ette ei nähta. Neid teostatakse vastava liigi tegevuskava täitmise või uurimisprojekti raames ning uurimisalade valikul on hoiuala staatus põhjendatud argument.

4.2. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE

4.2.1. INIMTEKKELISTE PAISUDE LIKVIDEERIMINE, LIKVIDEERITUD PAISUDE ALADE KUJUNDAMINE VÄÄRTUSLIKEKS ELUPAIKADEKS

Kaitsekorralduskava koostamise ajal puudus vee-erikasutusluba Kaska, Tille ja Möksi paisul. Paisude seisund ja paiknemine vt punkt 2.1. Kui paisutamiseks ei ole taotletud vee-erikasutusluba, siis kalade läbipääsu tagamise nõude täitmiseks (veeseadus § 40¹ lg 13) on paisu likvideerimine kõige loogilisem lahendus. See kohustus on paisu omanikul või valdajal, kellel on võimalik ka Euroopa Liidu struktuurfondidest taotleda tegevuse elluviimiseks toetust. Paisu likvideerimisprojekt peaks sisaldama ka paisu ala, mis on juba varasemalt inimtegevuse poolt muudetud, kujundamist väärtuslikuks elupaigaks (kunstkarestikud, lõhilaste koelmud). Tegevus kuulub esimesse prioriteetsusklassi.

4.2.2. KOPRAPAISUDE LIKVIDEERIMINE, KOPRA ARVUKUSE REGULEERIMINE

Keskkonnaameti (kaitseala valitseja) eesmärk on tagada hoiualade kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund. Kuna jõgedel asuvad koprapaisud ohustavad otseselt kaitseala väärtusi on nende lammutamine keskkonnaameti, RMK ja maaomanike korraldada.

Ametkondadelt, kodanikelt ja tulemusseirest teada saadud paisud tulevad likvideerida. Koprapaisude likvideerimine on enamasti käsitöö, mis seisneb paisumaterjali (oksad jm risu) eraldamises ja kaldale tõstmises. Ligipääsemise võimalusel saaks kasutada ka kaeve- või laadimisseadmega traktorit. Esmajärjekorras tuleks alustada kaardistatud paisude likvideerimisega (joonis 3)

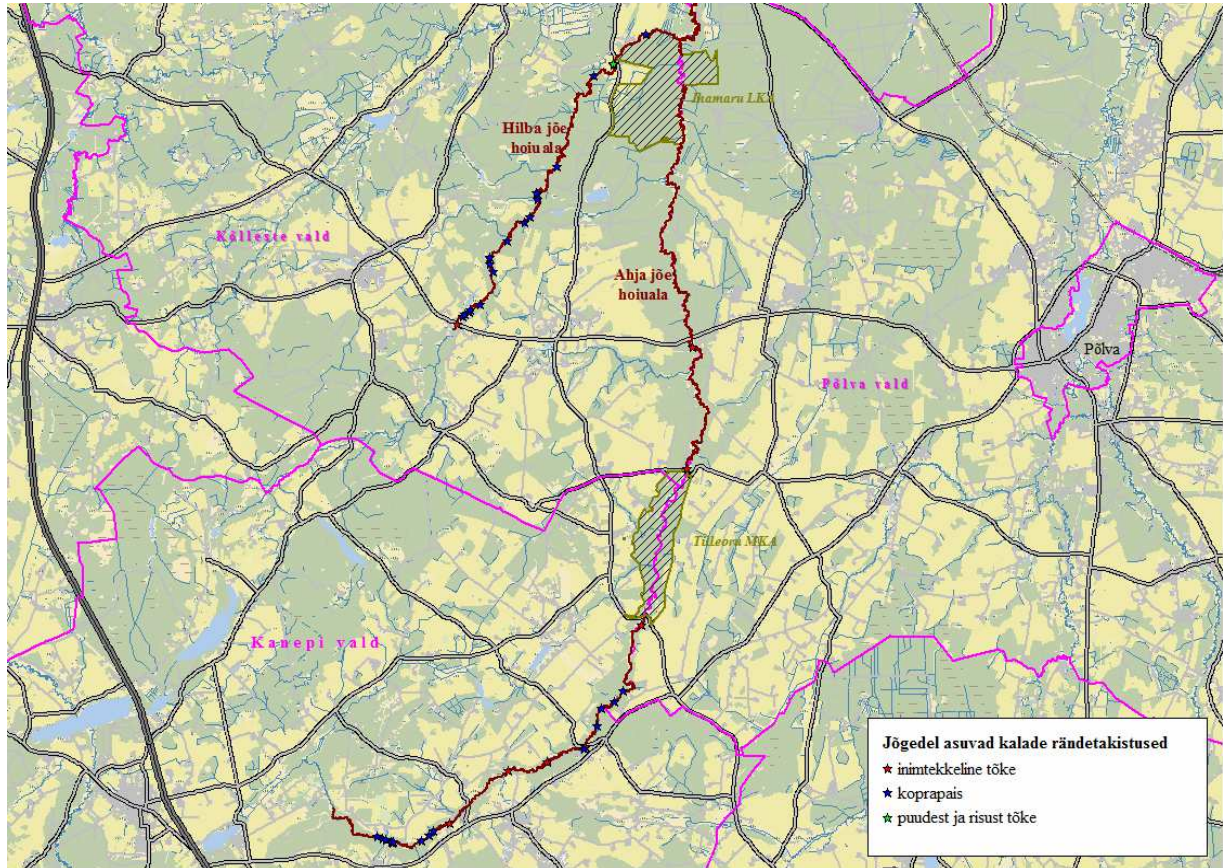
Paisude likvideerimisega kaasnevalt tuleb vähendada kopra arvukust, vajadusel rakendada jahipidamist väljaspool jahiaega. Kuna kõik paisud pole alati probleemiks ainult suuremad ja rändetakistuseks olevad, siis kuulub tegevus teise prioriteetsusklassi.

4.2.3. LOODUSLIKE VOOLUTAKISTUSTE LIKVIDEERIMINE

Vettelangenud puude ja risu kuhjumisel tekkinud suuremad voolutakistused tulevad likvideerida, kuna kujutavad ohtu kalade rände. Looduslike voolutakistuste likvideerimine on Keskkonnaameti, RMK ja maaomanike korraldada.

2010. ja 2011. a oli üks loodusliku tekkega voolutõke Hilba jõe alamjooksul, mis on eemaldatav vähese tööjõukuluga. Siia alla liigituvad ka pooleldi lagunenud koprapaisud, mis paisutust ei tekita, kuid on kaladele rändetõkkeks – ka need tuleb likvideerida. Esmase tähtsusega on

tegevuse rakendamine Hilba jõe alamjooksul suudmest ülesvoolu kuni Palojärvest läänes paikneva metsatee sillani. Tegevus kuulub teise prioriteetsusklassi.

4.3. TARISTU, TEHNIKA, LOOMAD

4.3.1. TÄHISTE PAIGALDAMINE

Tegevus on vajalik kõigile väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks. Tähistamiseks tuleb kasutada keskmisi tähiseid vastavalt keskkonnaministri määrusele 03.06.2004 nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised“. Olemasolevatel tähistel tuleb uuendada postid. Lauriorus piisab ühest tähisest (paremal kaldal), teise tähise tahvlit saab kasutada mujal.

Tähised tuleb paigaldada (või asendada post) järgmiselt:

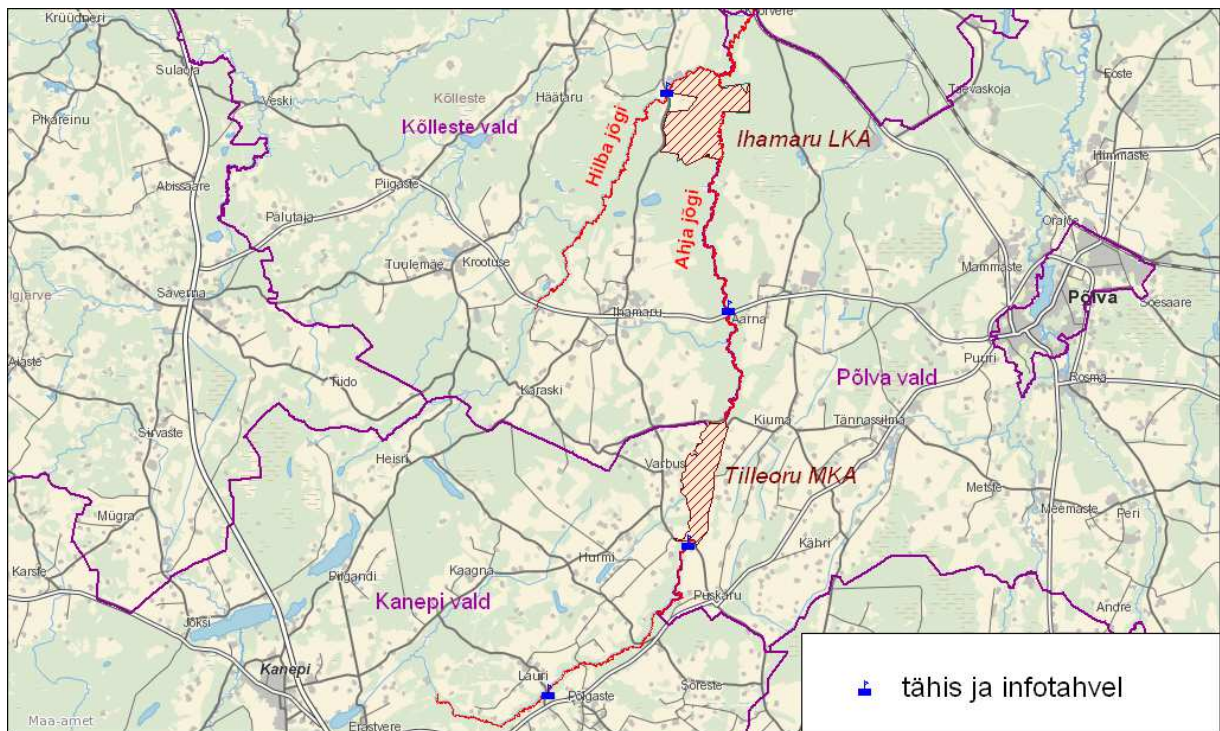
- 1) Ahja jõgi, Lauriorg – tähise asukoht sama, mis olemasoleval tähisel paremal kaldal teest allavoolu;
- 2) Ahja jõgi, Tilleorg (Postitee sild) – tähis vasakul kaldal sillast ülesvoolu, tähis tuua teele lähemale, et teel liikujale oleks näha (näiteks Tilleoru puhkeala infotahvli juurde);
- 3) Ahja jõgi, Põlva - Ihamaru tee sild – tähis paigaldada võimalikult nähtavale kohale;
- 4) Hilba jõgi, Postitee sild – tähise asukoht sama, vasakul kaldal teest ülesvoolu.

Tähiste tahvleid ei ole tarvis juurde teha, vajalik on postide uuendamine ja paigaldamine. Tähistamistöõde asukohad on esitatud joonisel 3. Töö tuleb teostada esimesel võimalusel (2013. aastal), hooldamine vastavalt vajadusele. Tegevus kuulub teise prioriteetsusklassi.

4.3.2. INFOTAHVLITE PAIGALDAMINE

Tegevus on vajalik eelkõige külastuskorralduse ja loodushariduse eesmärgil. Infotahvlid tuleb paigaldada tähisega sama posti külge (joonis 4). Infotahvel A4 formaadis sisaldab järgmist: Ihamaru-Tilleoru loodusala skeem, hoiuala paiknemise selgitus (ainult jõelõigud hoiualaks), kaitse-eesmärk (eesti k).

Infotahvlite rajamine tuleb teostada esimesel võimalusel (2014. a), hooldamine vastavalt vajadusele. Tegevus kuulub teise prioriteetsusklassi.

Joonis 4. Tähiste ja infotahvlite asukohad (aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2012).

4.4. KAVAD, EESKIRJAD

4.4.1. KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava on koostatud 10-aastaseks (2014-2023) perioodiks. Järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks (2024 – 2033) uuendatakse kava 2023. aastal. Uuendamise aluseks on kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine. Tegevus kuulub esimesse prioriteetsusklassi.

4.4.2. KAITSE-EESMÄRKIDE MUUTMINE

Lähtuvalt punktist 2.2.2.2 tuleb muuta Vabariigi Valitsuse määrust 14.07.2005 nr 183 „Hoiualade kaitse alla võtmine Põlva maakonnas“ (lisa 2).

Tegevus kuulub teise prioriteetsusklassi.

4.5. KAITSEALA VALITSEMINE JA JÄRELVALVE

Eesmärgiks on ala väärtuste soodsa seisundi tagamine ja võimalike negatiivsete mõjude ärahoidmine. Kaitseala valitsejaks on Keskkonnaamet ning õiguserikkumiste üle teostab järelevalvet Keskkonnainspeksioon.

Kaitsekorra tagamise tegevustele lisanduvalt tuleb korrigeerida Natura 2000 standardandmebaasis Ihamaru-Tilleoru loodusala elupaigatüübi jõed ja ojad katvus. Natura 2000 standardandmebaasi tuleb lisada ka rohe-vesihobu esinemine. Hoiualadel esinevate kaitsealuste liikide osas vajab täiendamist ka Keskkonnaregistri andmebaas. Tegevused toimuvad ametkondade tööülesannete raames, milleks eraldi finantseerimist ette ei nähta.

4.6. EELARVE

Eelarve tabelisse 1 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

4.3.2	Infotahvlite paigaldamine (4 tk A4 formaadis)	Infotahvlite paigaldamine	KA/RMK	II	2										2
Kavad, eeskirjad															
4.4.1	Kaitsekorralduskava uuendamine	Tegevuskava	KA	I										10	10
4.4.2	Kaitse-eesmärkide muutmine	Kaitsekorra muutmine	KA	II							X				
KOKKU					11	5	5	5	5	5	5	5	5	35	86

KA – Keskkonnaamet; KM – Keskkonnaministeerium; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; MO – maaomanikud; J – jahtkond

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on tulemuslikkuse seire, kaitsealuste liikide seisundi hinnangud, riikliku seire andmed ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud info. Vajalik on kaitsekorraldusperioodi jooksul laekuva asjakohase info registreerimine ja säilitamine.

Oodatavaks tulemuseks on kaitse-eesmärgiks oleva elupaigatüübi esinduslikkuse taseme ning kaitsealuste liikide elupaikade kvaliteedi paranemine. Kaitsekorraldus loetakse edukaks, kui liikide, mille elupaikade kaitse on kaitse-eesmärgiks, arvukus on püsinud vähemalt samal tasemel.

Kaitsekorraldusperioodi edukuse aluseks on kaitsekorralduskavas planeeritud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimine.

Tabel 2. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.	Elupaigatüüp jões ja ojad (3260)	Elupaiga seisund	Esinduslikkus paranenud, vähemalt B tasemele Ahja jõe hoiualal Ihamaru- tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatases	Esinduslikkus paranenud, vähemalt B tasemele Ahja jõe hoiualal Ihamaru- tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatases	Esinduslikkuse taseme paranemine sõltub eelkõige veekogu tõkestusest ja selle muutusest (paisude ja voolutõkete hulga muutusest)
2.2.	Võldas, paksukojaline jõekarp	Elupaiga seisund	Elupaiga kvaliteet on paranenud Ahja jõe hoiualal Ihamaru- tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatases	Elupaiga kvaliteet on paranenud Ahja jõe hoiualal Ihamaru-tilleoru loodusala osas 11 ha ja Hilba jõe hoiualal 4,6 ha ulatases	Elupaiga kvaliteedi paranemine sõltub eelkõige veekogu tõkestusest ja selle muutusest (paisude ja voolutõkete hulga muutusest)
2.2.	Võldas	Populatsiooni seisund	Liigi levik ja arvukus on säilinud või paranenud võrreldes 2010. a andmetega	Liigi levik ja arvukus on säilinud või paranenud võrreldes 2010. a andmetega	Liigi seisundi paranemine sõltub eelkõige veekogu tõkestusest ja selle muutusest (paisude ja voolutõkete hulga muutusest)

KASUTATUD ALLIKAD

Keskkonnaregister, 2013

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri. Vabariigi Valitsuse korraldus 05.08.2004 nr 615. <https://www.riigiteataja.ee/akt/328122010002> (külastatud 20.05.2012).

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest. – EÜT L 206, 22.07.1992, 7–50.

Hoiualade kaitse alla võtmine Põlva maakonnas. Vabariigi Valitsuse määrus 14.07.2005 nr 183. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13291946> (külastatud 20.05.2012).

Hurt, M. 2008. Tegevuskava jõevähi (*Astacus astacus*) kaitseks, varude taastamiseks ja kasutamiseks Põlvamaal. Keskkonnaministeeriumi poolt Eesti Maaülikoolilt tellitud uurimisprojekti “Jõevähi varude seisund, varude majandamine ja prognoos” aruande osa. (käsikiri Keskkonnaametis).

Hurt, M. 2010. Ahja jõe ja Hilba jõe vee-elustiku ekspertiis. (käsikiri Keskkonnaametis).

Ida-Eesti vesikonna Peipsi alamvesikonna maaparandushoiukava. Kinnitatud põllumajandusministri 07.02.2012 käskkirjaga nr 19. <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=355&sub2=424> (külastatud 20.05.2012).

Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava. Keskkonnaministeerium, 2010. <http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117261/2010.04.07+Kinnitatud+Ida-Eesti+vesikonna+veemajanduskava.pdf> (külastatud 20.05.2012).

Jahiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122011007> (külastatud 20.05.2012).

Järvekülg, A. 2001. Eesti jõed. – Tartu, 750 lk.

Järvekülg, R., Veeroja, R., Tambets, M., Tambets, J. 2004. Eesti harjuse- lõhe- ja forellijõgede registri koostamine (Ahja jõestik). Eesti Loodushoiu Keskus. (Käsikiri Keskkonnaametis).

Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised. Keskkonnaministri määrus 03.06.2004 nr 65. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13132978> (külastatud 20.05.2012).

Kalakasvatuse taastootmise programm. Kinnitatud keskkonnaministri 2. mai 2006 käskkirjaga nr 524. Tartu 2006.

Kalapüügieeskiri. Vabariigi Valitsuse määrus 09.05.2003 nr 144 <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072011021> (külastatud 20.05.2012).

Kalapüügiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122010034> (külastatud 20.05.2012).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015> (külastatud 20.05.2012).

Keskkonnaregister. <http://register.keskkonnainfo.ee> (külastatud 20.05.2012).

Laanetu, N., Hurt, M. 2007. Tegevuskava jõevähi (*Astacus astacus* L.) kaitseks, varude taastamiseks ja kasutamiseks Eestis. Tellitud Eesti Maaülikoolilt Keskkonnaministeeriumi poolt. (Käsikiri Keskkonnaametis).

Laanetu, N. 2012. Südi saarmas. Eesti Loodus, 2012/04.

Leivits, M. Riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire" projekti Saarmas aruanne 2011. aasta tulemustele. Keskkonnaamet. <http://seire.keskkonnainfo.ee/seireveeb/> (külastatud 20.05.2012).

Looduskaitseeadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110062011005> (külastatud 20.05.2012).

Lõheliste ja karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekiri ning nende veekogude vee kvaliteedi- ja seireandmed ning lõheliste ja karpkalalaste riikliku keskkonnaseire jaamad. Keskkonnaministri määrus 09.10.2002 nr 58. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129072011025> (külastatud 20.05.2012).

Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu. Keskkonnaministri määrus 15.06.2004 nr 73. <https://www.riigiteataja.ee/akt/898474> (külastatud 20.05.2012).

Meel, R. 2009. Eesti riikliku keskkonnaseire programmi aruanne, Alamprogramm: 6. Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire. Allprogramm 6.3.12: Saarmas. <http://seire.keskkonnainfo.ee/seireveeb/> (külastatud 20.05.2012).

Natura 2000 standardandmebaas. <http://natura2000.eea.europa.eu/#> (külastatud 20.05.2012).

Paal, J. 2004. Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis. Eesti Keskkonnaministeerium.

Pall, P., Järvekülg, R., Piirsoo, K., Porgasaar, V., Remm, E., Trei, T., Viik, M., Vilbaste, S. 2005. Jõgede hüdrobioloogiline kompleksseire, 2004. aasta aruanne. EPMÜ Zooloogia ja Botaanika Instituut. <http://seire.keskkonnainfo.ee/seireveeb/> (külastatud 20.05.2012).

Peipsi alamvesikonna veemajanduskava. Kinnitatud keskkonnaministri 28. mai 2008. a. käskkirjaga nr 634. Tartu 2007. <http://www.keskkonnaamet.ee/vesikonnad/static/files/166.PEIPSI%20VEEMAJANDUSKAVA.pdf> (külastatud 20.05.2012).

Tambets, M., Järvekülg, R., Tambets, J. 2001. Ülevaade EL Loodusdirektiivi mage- ja riimvete elupaikadest ning taime ja loomaliikidest Eestis. Eesti Loodushoiu Keskus. (käsikiri Keskkonnaametis).

Timm, H. 2007. Paks jõekarp (*Unio crassus*). Eesti Loodus, 2007/12.

Veeseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011019> (külastatud 20.05.2012).

Vilbaste, K. (koostaja), 2004. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis. Eesti Keskkonnaministeerium.

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST

3. peatükk KAITSE KORRALDAMINE

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) [kehtetu - [RT I, 18.04.2013, 1](#) - jõust. 01.05.2013]
- 4) [kehtetu - [RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba;
- 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.
[\[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

10) jahiulukeid lisasöötä [RT I, 18.04.2013, jõust. 01.05.2013]

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(5) Keskkonnaministeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitstava loodusobjekti kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.
[\[RT I 2009, 3, 15](#) - jõust. 01.02.2009]

5. peatükk HOIUALAD

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada:

- 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;
- 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laiuse kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[[RT I 2009, 53, 359](#) - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras

§ 33. Hoiuala teatis

(1) Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaad ning poldri kultiveerimine ja väetamine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

(2) Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi.

(3) Teatis tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist:

- 1) kohaletoomisega,
- 2) tähtkirjaga posti teel või
- 3) digitaalallkirjaga varustatud e-kirjaga.

(4) Teatis loetakse esitatuks postitempli või ajatempli järgi postitamise päeval või päeval, kui hoiuala valitseja on selle registreerinud.

(5) Ühe kuu jooksul teatise esitamisest arvates hindab hoiuala valitseja kavandatud tegevuse vastavust käesoleva seaduse §-s 32 sätestatud nõuetele. Hoiuala valitseja:

- 1) kinnitab teatise ja tagastab selle esitajale, kui kavandatud tööd on lubatud,
- 2) teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha või
- 3) keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

(6) Hoiuala teatise vormi ning teatise kinnitamise, läbivaatamise ja tagastamise korra [kehtestab keskkonnaminister määrusega](#).

(7) Hoiualal ei kehti käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teatise esitamise kohustus tulundusmaa sihtotstarbega kinnisasja elamu- ja õuema kõlvikutel tehtavate tööde kohta.

6. peatükk RAND JA KALLAS

§ 37. Ranna ja kalda piiranguvöönd

(1) Ranna või kalda piiranguvööndi laius on:

- 1) Läänemere, Peipsi järve, Lämmijärve, Pihkva järve ja Võrtsjärve rannal 200 meetrit;
- 2) üle kümne hektari suurusel järvel ja veehoidlal ning üle 25 ruutkilomeetri suuruse valgalaga jõel, ojal, maaparandussüsteemi eesvoolul 100 meetrit;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 3) allikal ning kuni kümne hektari suurusel järvel ja veehoidlal ning kuni 25 ruutkilomeetri suuruse valgalaga jõel, ojal, maaparandussüsteemi eesvoolul 50 meetrit.

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

(2) Ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine. Ranna piiranguvööndis on keelatud lageraie. Kalda piiranguvööndis ei tohi lageraielangi pindala olla suurem kui kaks hektarit, välja arvatud maaparandussüsteemi eesvoolu veekaitsevööndis maaparandushoiutööde tegemisel.

[[RT I 2008, 56, 314](#) - jõust. 01.01.2009]

(3) Ranna või kalda piiranguvööndis on keelatud:

- 1) reoveesette laotamine;
- 2) matmispaiga rajamine;
- 3) jäätmete töötlemiseks või ladustamiseks määratud ehitise rajamine ja laiendamine, välja arvatud sadamas;

4) [kehtetu - [RT I 2007, 25, 131](#)- jõust. 01.04.2007]

- 5) maavara kaevandamine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

6) mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud tiheasustusosalal haljasala hooldustööde tegemiseks, kutselise või harrastusliku kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks,

pilliroo varumiseks ja adru kogumiseks ning maatulundusmaal metsamajandustöödeks ja põllumajandustöödeks.

[[RT I, 10.03.2011, 2](#) - jõust. 20.03.2011]

(4) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktides 5 ja 6 sätestatud piirangud ei laiene maavara või maa-ainese kaevandamise tulemusena tekkinud tehisveekogule, mis asub maardlal, mäeeraldisel või selle mäeeraldisel teenindusmaal, kuni kaevandamisega rikunud maa korrastatuks tunnistamiseni kaevandamisloa andja poolt maapõueseaduse §-des 48 ja 50 sätestatud korras.

[[RT I, 10.03.2011, 2](#) - jõust. 20.03.2011]

§ 38. Ranna ja kalda ehituskeeluvöönd

(1) Ehituskeeluvööndi laius rannal või kaldal on:

- 1) mererannal Narva-Jõesuu linna piires ja meresaartel 200 meetrit;
- 2) mererannal, Peipsi järve, Lämmijärve, Pihkva järve ja Võrtsjärve rannal 100 meetrit;
- 3) linnas ja alevis ning aleviku ja küla selgelt piiritletaval kompaktsel asustusega alal (edaspidi tiheasustusala) 50 meetrit, välja arvatud käesoleva lõike punktis 5 sätestatud juhul;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

4) üle kümne hektari suurusel järvel ja veehoidlal ning üle 25 ruutkilomeetri suuruse valgalaga jõel, ojal, maaparandussüsteemi eesvoolul 50 meetrit;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

5) allikal ning kuni kümne hektari suurusel järvel ja veehoidlal ning kuni 25 ruutkilomeetri suuruse valgalaga jõel, ojal, maaparandussüsteemi eesvoolul 25 meetrit.

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

(2) Rannal ja järve või jõe kaldal metsamaal ulatub ehituskeeluvöönd ranna või kalda piiranguvööndi piirini.

(3) Ranna või kalda ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud.

(4) Ehituskeeld ei laiene:

1) hajaasustuses olemasoleva ehitise õuemaale ehitatavale uuele hoonele, mis ei jää veekaitsevööndisse;

1¹) tiheasustusala ehituskeeluvööndis varem väljakujunenud ehitusjoonest maismaa suunas olemasolevate ehitiste vahele uue ehitise püstitamisele;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

2) kalda kindlustusrajatisele;

3) supelranna teenindamiseks vajalikule rajatisele;

4) maaparandussüsteemile, välja arvatud poldrile;

5) olemasoleva ehitise esmakordsele juurdeehitisele juhul, kui juurdeehitise maht on väiksem kui üks kolmandik olemasoleva ehitise kubatuurist;

6) piirdeaedadele;

7) piirivalve rajatisele piiriveekogu rannal või kaldal.

[[RT I 2009, 28, 170](#) - jõust. 01.07.2009]

(5) Ehituskeeld ei laiene kehtestatud detailplaneeringuga või kehtestatud üldplaneeringuga kavandatud:

1) pinnavee veehaarde ehitisele;

2) sadamaehitisele ja veeliiklusrajatisele;

3) ranna kindlustusrajatisele;

4) hüdrograafiateenistuse ja seirejaama ehitisele;

5) kalakasvatusehitisele;

6) riigikaitse, piirivalve ja päästeasutuse ehitisele;

[[RT I 2010, 29, 151](#) - jõust. 20.06.2010]

7) [kehtetu - [RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

8) tehnovõrgule ja -rajatisele;

9) sillale;

10) avalikult kasutatavale teele ja tänavale;

11) raudteele.

(51) Ehituskeeld ei laiene kehtestatud maakonnaplaneeringuga kavandatud joonehitisele.

[[RT I, 14.02.2013, 2](#) - jõust. 01.03.2013]

(6) Lautrit ja paadisilda tohib rannale või kaldale rajada, kui see ei ole vastuolus ranna ja kalda kaitse eesmärkidega ja veeseaduse § 8 lõikega 2.

(7) Ehitamisele kaitsealal kohaldatakse käesolevas peatükis sätestatud, kui kaitse-eeskirjaga ei ole sätestatud teisiti.

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

(8) Hoiualal reguleerib ehitamist lisaks käesolevas seaduses hoiuala kohta sätestatule ka käesolev peatükk.

(9) Kui kohalik omavalitsus lubab ranna või kalda ehituskeeluvööndis ehitamist vastuolus käesolevas paragrahvis sätestatuga, ei teki isikul, kellele ehitusluba väljastati või kelle huvides ehitamine on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust ehitamise õiguspärasuse osas.

8. peatükk LIIGID

§ 51. Koelmuala kaitse

(1) Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul või selle lõigul on keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, uute paisude rajamine ning veekogu loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine.

[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]

(1^l) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud veekogul või selle lõigul on loodusliku sängi, veerežiimi ning veetaseme muutmine paisude rekonstrueerimisel lubatud üksnes juhul, kui sellega parandatakse kalade kudemisvõimalusi.

[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]

(2) Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu [kehtestab keskkonnaminister määrusega](#).

LISA 2. KAITSEKORRALDUSKAVA KOOSTAMISE KÄIGUS TEHTUD KAITSEKORRA MUUTMISE ETTEPANEK

Vabariigi Valitsuse määruses 14.07.2005 nr 183 „Hoiualade kaitse alla võtmine Põlva maakonnas“ jätta ära Ahja jõe hoiuala kaitse-eesmärkide hulgast hingul elupaiga kaitse ning lisada Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala kaitse-eesmärkide hulka harjuse elupaiga kaitse.

LISA 3. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Elupaigatüüp – jõed ja ojad (3260) Võldas ja harjus Ahja jõe hoiualal ning Hilba jõe hoiualal Paksukojaline jõekarp Ahja jõe hoiualal.	Elupaigatüübi esinduslikkuse tase on B (elupaigatüüp on esinduslik). Liikide elupaikade kvaliteet on hea.	Inimtekkelised paisud	Seadusandluse täitmise tagamine (seadustamata paisude likvideerimine, kasutusse jäävatele paisudele toimivate kalapääsude ehitamine); likvideeritud paisude kohtade kujundamine väärtuslikeks elupaikadeks.	Elupaigatüübi esinduslikkuse taseme paranemine tasemele B Liikide elupaikade kvaliteedi paranemine
		Koprappaisud	Koprappaisude olemasolu regulaarne kontroll, tegevuste rakendamine vastavalt jahiseadusele.	
		Looduslikud voolutõkked	Voolutõkete olemasolu regulaarne kontroll, voolutõkete likvideerimine, bioloogilise küpsuse saavutanud üksikpuude raide ja mahalangenud puude koristamise soovitamine veekaitsevööndis.	

		Reostus	Säästlik keskkonnakasutus, keskkonnakasutuse korraldamine, järelevalve.
		Muud õiguserikkumised	Tähiste ja infotahvlite paigaldamine, ala seisundi jälgimine, vajadusel järelevalve tõhustamine.

LISA 4. AVALIKUSTAMISE MATERJALID

Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala kaitsekorralduskava 1. kaasamiskoosolek Memo

Toimus: Krootusel 05.06.2012, kl 14-16.

Koosolekul osalemise kutsed saadeti Keskkonnaameti poolt lihtkirja teel 23.05.2012 järgmistele maaomanikele: Janek Lõhmus (Aarna), Henn Ahman (Möksi), Roland Randmaa (Tille), Kalev Kirotar (Liismiti), Annika Haljasmägi (Liismiti), Ülo Reintop (Kaska), Sigrid Ruubas (Vedelä), Indrek Ruubas (Vedelä), Heli Rand (Roti). E-postiga saadeti 23.05.2012 kutse Kõlleste Vallavalitsusele, Kanepi Vallavalitsusele, Põlva Vallavalitsusele, RMK-le ja Keskkonnaametile.

Osalejad

Keskkonnaamet: Mirjam Loks, Martin Mandel, Meelis Järvemägi, Pille Saarnits, Priit Voolaid, Tarmo Evestus

RMK: Andrus Sepp

Kõlleste vallavalitsus: Andrus Seeme, Sirje Siilik

Maaomanikud: Indrek Ruubas, Tiiu Jalajas (Janek Lõhmuse esindaja), Annika Haljasmägi

Kava koostaja: Margo Hurt

M. Hurt tutvustas hoiualade olemust, peamisi looduskaitselisi nõuded ja piiranguid. Selgitati ka kaitsekorralduskava vajadust, eesmärki ning huvigruppide kaasamise tähtsust.

Arutleti peamiste ohutegurite üle, milleks on koprapaisud ja inimtekkelised paisud. Need ohutegurid on sama mõjuga nii elupaigatüübile jõed ojad kui ka kaitseväärtuseks olevate liikide elupaikadele.

Koprapaisude kui jahilulukikahjustuste likvideerimise kohustus on jahipiirkonna kasutajal. Kaitsekorralduskava tegevusena kirjutatakse sisse tulemuslikkuse seire, mille üks osa on koprapaisude olemasolu kontroll. Seejuures tuleb määratleda, millistes jõelõikudes on koprapaisude mõju kaitseväärtustele olulisem.

Ahja jõe inimtekkelised paisud saab jagada kaheks: vee-erikasutusloaga ja ilma. Kahjuks ei osalenud koosolekul ühtegi maaomanikku, kellele kuulub pais (paisujäänuk), kuid puudub vee-erikasutusluba. Otstarbeta pais (paisu jäänuk) on mõistlik likvideerida ja jõelõik kujundada väärtuslikuks elupaigaks. Paisuomanikud, kellel on vee-erikasutusluba, tundsid huvi kalapääsu rajamise kohta (neil on vastav kohustus). Ühiselt leiti, et vajalik on korraldada infopäev, kus räägitakse kalapääsude rajamisest, paisude likvideerimisest ning toetuste taotlemise võimalustest.

Kaitsekorralduskavasse tuleb kirjutada sisse ka soovitud paisjärvest paisu tagant sette eemaldamise vajadus – mitte lasta aastakümnetega kogunenud setet korraga allavoolu.

Juttu oli ka külastuskorraldusest. Võimalik on veematkajate poolt Ahja jõe kasutuselevõtt Tilleorust allavoolu ning sellega kaasneb jõe puhastamine veeliiklust takistavatest vettelangenud puudest. See ei kahjusta kaitseväärtusi.

Hoiuala tähised koos infotahvlitega planeeritakse Ahja jõe äärde Lauriorgu, Tilleorgu, Põlva – Saverna tee silla juurde ning Hilba jõe Postitee silla juurde. Olemasolevate tähiste puupostid tuleb asendada metallpostidega, tähiste tahvlid jäävad samaks.

Memo koostas:

Margo Hurt

Ahja jõe hoiuala ja Hilba jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2. kaasamiskoosolek (avalikkusele suunatud kaasamiskoosolek)

Memo

Toimus: Krootusel 26.07.2012, kl 14-15.

Koosolekul osalemise kutsed saadeti Keskkonnaameti poolt lihtkirja teel 17.07.2012 järgmistele maaomanikele: Henn Ahmanile, Roland Randmaale, Ülo Reintopile ja Heli Rannale. E-postiga saadeti 13.07.2012 kutse Kõlleste Vallavalitsusele, Kanepi Vallavalitsusele, Põlva Vallavalitsusele, RMK-le, Keskkonnaametile, Maanteeametile, SA-le Põlvamaa Arenduskeskus, Janek Lõhmusele, Annika Haljasmägile, Indrek Ruubasele ning 16.07.2012 Põlgaste, Põlva ja Kanepi jahtkonnale.

11.07.2012 avaldati Keskkonnaameti veebilehel koosoleku teade ja sellest ajast alates oli kaitsekorralduskava eelnõu avalikkusele elektrooniliselt kättesaadav.

17.07.2012 ilmus ajalehes „Koit“ teade koosoleku toimumise ja kaitsekorralduskavaga tutvumise võimaluse kohta.

Osalejad

Keskkonnaamet: Mirjam Loks, Mari Kala

Maaomanikud: Janek Lõhmus, Kadri Treffner (esindaja)

Kava koostaja: Margo Hurt

M. Hurt andis ülevate hoiualade kaitsekorrast ja koostatud kaitsekorralduskavast (eelnõust). Koosolekul osalejad olid kaitsekorralduskavaga eelnevalt tutvunud.

Maaomanike palvel selgitati neile kaitsekorralduskava rakendamist, eelkõige veskipaisude ja koprapaisude likvideerimise ning kalapääsude rajamise tegevusi.

Kaitsekorralduskava muutmiseks ega täiendamiseks ettepanekuid ei esitatud.

Memo koostas:

Margo Hurt